

MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİNDE İSTİKBAL GAZETESİ

Doç. Dr. Mesut ÇAPA

Mondros Mütarekesini takip eden buhranlı günlerde, 10 Aralık 1918'den itibaren, yayın hayatına başlayan İstikbal gazetesi bazı değişikliklere uğramakla birlikte, aralıksız yedi yıla yakın bir süre Trabzon'un önemli bir basın organı olma özelliğini devam ettirmiştir.¹ Gazetenin tam bir kolleksiyonu henüz mevcut değildir; 1920 yılından önce yayınlanan sayılardan pek azı kütüphanelerimize intikal etmiştir. 6 Nisan 1920 – 17 Mart 1925 tarihleri arasındaki sayıları kapsayan 7 ciltlik bir kolleksiyon, Mart 1991'de Faik Ahmet Barutçu'nun kızı Reşan Barutçu tarafından Karadeniz Teknik Üniversitesi Faik Ahmet Barutçu Kütüphanesine bağışlanmıştır.²

İstikbal, Anadolu gazeteleri içinde en uzun ömürlü olanlarından biridir; 28 Ekim 1919'da 83 ncü³, 17 Mart 1925'te ise 1426 ncı sayı yayınlanmıştır. Kesin olmamakla birlikte, Mart 1925'te yayın hayatının son bulduğu düşünülebilir.

1920 yılının ilk günlerine kadar Rum gazetecilerin matbaasında basılan İstikbal, çok güç şartlar altında çıkarılmış; öyle ki, Temmuz 1919'da kağıt sıkıntısı yüzünden anbalaj kağıdından yararlanılmıştır.⁴ 1919 yılı sonlarında gazete idarehanesinin "Sakız Meydanında Barutcuzaâde binasında daire-i mahsusa"da bulunduğunu ve "cumartesi ve salı günleri neşrolunur siyasi, ilmi Türk gazetesi" özelliğini taşıdığını görmekteyiz.⁵ Gazetenin kendi matbaasına kavuşmasından sonra idare ve basım yeri, Sakız Meydanında İstikbal Yurdu olmuştur.

Trabzon Muhafaza-ı Hukuk-ı Milliye Cemiyeti'nin düşüncelerini İstikbal yansıtıyordu; zaten gazeteyi çıkaranlar da Cemiyetin ileri ge-

1 "Üçüncü Senemiz", 13 Aralık 1920, no: 197; "Dördüncü Senemiz", 11 Aralık 1921; "Beşinci Senemiz", 11 Aralık 1922, no: 785.

2 Karadeniz Teknik Üniversitesi Haber Bülteni, Mart-Nisan 1991, s. 7.

3 İslam Gürcistanı, 23 Aralık 1919.

4 Ömer Sami Coşar, Milli Mücadele Basını, s. 220-221.

5 İstikbal, 3 Aralık 1919, no: 93.

lenleriydi. Nitekim, Cemiyetin başkanı Barutçuzâde Hacı Ahmet'in oğlu Faik Ahmet (Barutcu) İstikbal'in imtiyaz sahibi ve başyazarı olup aynı zamanda Cemiyetin yönetim kurulu üyesiydi. Yine aynı kurulda üye olan Ustazâde Nazmi de gazeteye makaleler yazıyordu.

İstikbal yayın hayatı boyunca gerek sayfa sayısı bakımından, gerekse hafta içinde yayınlandığı günler açısından bazı değişiklikler göstermiştir: 6 Nisan 1920'den itibaren ilk sayfadaki gazete başlığının altında "şimdilik haftada iki defa cumartesi ve salı günleri neşrolunur" ifadesi yer alırken,⁶ İstikbal 12 Mayıs 1920'den itibaren haftada iki defa pazar ve çarşamba günleri, 13 Aralık 1920'den itibaren pazar-tesi ve perşembe günleri yayınlanmaya başlamıştır. Gazetenin 27 Ocak 1921 günkü sayısının ilk sayfasında "cumartesinden maada her gün neşrolunur siyasi, ilmî müstakilülefkar Türk gazetesidir" cümlesi yer almış ve nihayet, 30 Ocak 1923'ten itibaren her gün yayınlanmaya başlamıştır.

Haberler muhtelif gazete ve ajanslardan temin edilmeye çalışılıyordu. Türk basını, özellikle İstanbul ve Ankara matbuatı yakından takip ediliyordu. Hakimiyet-i Milliye ve Yenigün gibi Ankara'da yayınlanan gazetelerden başka, Anadolu'daki yerel gazetelerden zaman zaman haber aktarıldığı görülmektedir. Diğer taraftan başta Yunan, İngiliz ve Fransız gazeteleri olmak üzere Avrupa basını; özellikle Azerbaycan, Rusya ve Kafkaslardaki olaylar hakkında Batum'da yayınlanan İslam Gürcistanı gazetesi, Gürcistan'ın resmî gazetesi Barba ve bazen Moskova, telsizi de İstikbal için önemli bir haber kaynağı idi. Ayrıca Ankara ve Batum'da özel muhabirler görevlendirilmişti; Ankara muhabiri Kemal Salih,⁷ Batum muhabiri ise Abdulhalim Hilmi idi.⁸

1920 yılından itibaren tüm Anadolu basının olduğu gibi İstikbal'in de asıl haber kaynağını, Mustafa Kemal Paşa'nın girişimiyle 6 Nisan 1920'de kurulan Anadolu Ajansı teşkil etmekteydi. Ne var ki bu ajans haberlerinin Anadolu'nun her tarafına kolaylıkla ulaştırılabildiği söylenemezdi;⁹ İstikbal'in sahibi ve başyazarı Faik Ahmet de bundan şikayetçiydi ve özetle şöyle diyordu:

6 İstikbal, 6 Nisan 1920, no: 127.

7 İstikbal, 14 Eylül 1922.

8 Abdulhalim Hilmi, "Batum'un Son Günleri", İstikbal 28 Mart 1921.

9 Yücel Özkaya, Millî Mücadele'de Atatürk ve Basın (1919-1921), Ankara, 1989, s. 46.

“Anadolu’da bir kısmı günlük, birçok gazete yayınlanmaktadır. Bu gazetelerin, Ankara matbuatı istisna edilirse, hemen tek haber kaynağı Anadolu Ajansıdır. Onun da düzenli bir şekilde havadis verdiği söylenemezdi. Özel muhabirler çalıştırmağa ve özel telgraflar almağa ise her gazetenin bütçesi uygun değildi. Anadolu Ajansı ülkenin her tarafına gidemiyor, verdiği haberler de hep “döküle döküle” geliyor; Anadolu’nun uzak yerlerine haberlerin üçte biri bile zor ulaşıyordu. Çok defa arada birkaç günlük haber hiç gelmiyordu. “Daha birkaç gün evvel Mustafa Kemal Paşa hazretleri Ukrayna Şuralar Hükümetine bir teşekkürname göndermiş, Anadolu Ajansı bu teşekkürnameyi tebliğ etmiş, fakat buralara kadar gelmemiştir. Biz bunu İstanbul matbuatında gördük ve oradan iktibas eyledik”.¹⁰

İstikbal’in hemen her sayısında yeralan makalelere değinmeden önce diğer haber ve yazıları birkaç örnekle şöyle özetleyebiliriz: Yazı dizileri ki, bunlar arasında Ankara’da idam edilen casus Mustafa Sağır’le ilgili 54 dizilik uzun bir yazı 29 Mayıs - 24 Ağustos 1921 tarihleri arasında yayınlanmıştır. Pontus meselesi hakkında Yunan basınından tercüme edilen bir yazı dizisi dışında, bu konuyla bağlantılı olarak yerli Hıristiyanlarla ilgili haberlere yer verilmiştir. İstikbal’de ayrıca Trabzon’a uğrayan yerli ve yabancı devlet adamları, çeşitli vesilelerle yapılan miting ve zafer kutlamaları, yerel haberler, Yunan ve İngilizlerin yöredeki faaliyetleri ve Birinci Büyük Millet Meclisi seçimlerinin sonuçları hakkında bilgilere rastlamak mümkündür. Diğer yandan Batum, Kafkaslar ve Rusya hakkında yapılacak araştırmalar bakımından da İstikbal’in vazgeçilmez bir kaynak olabileceğini sanıyoruz.

Milli Mücadelenin önemli iç ve dış olayları İstikbal’de büyük yankılar uyandırıyor. Sevr Antlaşmasının imzalandığı haberini Anadolu Ajansından öğrenen İstikbal, “Muahedeyi imzalamışlar...” başlığı altında yayınladığı yazıda gelen telgraflara ve Akşam gazetesinden iktibas ettiği bir yazıya yer verdi. Aynı yazıda İstanbul’dan gelen yolcuların intibaları şöyle anlatılıyordu: “Türklerde pek derin alâim-i yas mevcut olmakla beraber, hiçkimse istikbalden ümidini kesmemiştir. Bütün nazarlar Şarka, Anadolu’ya- inîf etmiştir (çevrilmiştir). Sulh muahedesini imza eden Hadi, Rıza Tefik, Reşat Halis namı ile yad ediliyor. Birkaç hamiyetli genç Türk, Damat Ferit’e alenen nefret ederek intihar etmişlerdir. İstanbul bugün her vakitten ziyâde Anadolu’nun olmuştur”¹¹.

10 Faik Ahmet, “İrşad Heyeti”, 11 Ocak 1922.

11 15 Ağustos 1920.

İstikbal, Sakarya zaferi öncesi Trabzon'daki faaliyetler hakkında da önemli bilgiler vermektedir. Başkomutan Mustafa Kemal Paşa'nın Tekalif-i Milliye emirlerini yayınlamasından sonra, Anadolu'nun diğer şehirlerinde olduğu gibi Trabzon'da da Tekalif-i Milliye Komisyonu kurulmuş ve 11 Ağustos'tan itibaren çalışmalarına başlamıştı.¹² Bu tarihten sonra, Tekalif-i Milliye yardımı edilmesi hususunda birçok yazı ve ilân yayınlamıştır.¹³ Bu konuda yazılan bir makale şu cümle ile son buluyordu: "Giriştiğimiz bu mücahede-i mukaddesede, gaye-i milliyemizin istihâli için öleceğiz ve menâfi-i âtiyemiz namına bugün icab ederse sırtımızdaki gömleği bile fedadan çekinmeyeceğiz"¹⁴.

24 Ağustos 1921 günü Trabzon'da yapılan mitingde, Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi ve Başkomutan Mustafa Kemal Paşa'ya çekilen telgrafın birer sureti de Müdafaa-i Milliye Vekaleti ve cephe komutanlarına gönderildi. Trabzonlular bu telgrafla, Yunan mezalimi karşısında kesin zaferin kazanılacağı inancı içinde Başkomutan ve kahraman komutanların emirlerine hazır olduklarını belirterek, Misâk-ı Milli hudutları dışında hiçbir barışı kabul etmeyeceklerini bildiriyorlardı. Ertesi gün çıkan nüshanın ilk sayfası bu mitinge ayrılmış ve yazı işleri müdürü Ebulhamid Hüsnü ile avukat Salih Zeki'nin mitingde yaptığı konuşmalar yayınlamıştı.¹⁵ Sakarya cephesindeki daha sonraki gelişmeler ise, ilk sayfalarda şu başlıklarla veriliyordu: "Son Haber: Düşman sürüleri perişan surette kaçıyorlar; muzaffer ve kahraman kıtaatımızın şiddetli mukabil taaruzları"¹⁶; "Düşman taaruzları zelilane ricata münkalib oldu; ordumuz muzafferane takibde"¹⁷; "Kahraman ordumuz on beş günden beri süngü süngüye, göğüs göğüse harbederek nihayet düşmanı gerilere sürmüş ve takib başlamıştır"¹⁸; "Son Haberler: "Düşman tamamen mağlûp edildi. Lâyüadd (sayısız) ganimet terkederken yaralılarını bile taşımağa vakit bulamıyarak perişan, bütün sürülerle kaçıyorlar"¹⁹.

12 Vali vekili ve Fırka Komutanı Miralay Seyfi başkanlığında kurulan Trabzon Merkez Tekalif-i Milliye Komisyonu muhasebeci Mehmet, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Merkez kurulu azasından Hacı Ali, Hafızâde Mehmet Salih, Eyubzâde Dâniş, Vilâyet idare meclisi azasından Minla Bey, Çulhazâde Hacı Kadri, Belediye Meclisi azasından Hacı İzzet-zâde Hasib ve Kulzâde Ömer Kamil ve Ticaret Odası azasından Hacı Ali Hafızâde Hakkı ve Hatibzâde Mustafa'dan oluşuyordu. ("Tekâlif-i Milliye Komisyonu", 15 Ağustos 1921, no: 380).

13 "Tekalif-i Milliye Şitâb Edelim", 21 Ağustos 1921.

14 Adnan Sabih, "Tekalif-i Milliye", 20 Ağustos 1921, no: 381.

15 "Dünkü Muazzam Miting", 25 Ağustos 1921, no: 386.

16 9 Eylül 1921.

17 11 Eylül 1921.

18 12 Eylül 1921.

19 13 Eylül 1921.

Büyük Zafer'in Trabzon ve çevresinde, hatta Batum'da büyük bir sevince vesile olduğunu yine İstikbal'den öğrenmekteyiz.²⁰

İstikbal'in hemen her sayısında gördüğümüz makalelerin büyük bir kısmı gazetenin sahibi ve başyazarı Faik Ahmet (Barutcu) tarafından yazılmıştır. Ancak Onun Eylül 1922'de hiçbir yazısına rastlayamamaktayız. Diğer yazılar ise Ebulhamid Hüsnü, Nüzhet Haşim, Adnan Sabih, Salih Zeki, Abdulvahab, Ustazâde Nazmi, Ahmet Hamdi, Ebul Nimet, Ali Şükrü tarafından kaleme alınmış, bazı yazılar da imzasız ya da imza yerine bir harf konularak²¹ yayınlanmıştır.

Faik Ahmet yazılarında Millî Mücadelenin muhtelif yönleri başta olmak üzere iç ve dış politika, Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimleri, Pontus meselesi, Bolşeviklik, yerel yönetimler ve İstanbul hükümetleriyle ilgili konulara değinmiştir. Belirtmek gerekir ki O, makalelerinde aydın kesimi muhatap almakta ve bu sebeple ağır Osmanlıca terkipler kullanmaktan kaçınmayıp birçok yazılarında hukukçu nosyonunu ön plana çıkarmaktadır. Mevcut gazete sayıları incelendiğinde Faik Ahmet'in, birkaç ay istisna, Millî Mücadele döneminde sürekli makaleler yazdığı ve Trabzon'da yapılan miting ve toplantılara konuşmacı olarak katıldığı anlaşılmaktadır; makalelerinden bazıları şunlardır:

1920 yılında yayınlananlar: Meclis-i Fevkalâde İntihabatı Münasebetiyle, Yine İntihab Meselesi, Kabinenin Tebeddülü Münasebetiyle, Ermenistan'ın Hududları, Konferansa Davet, İzmir'in Atfisi, Ferit Paşa ve Sulh, Sulh Şartları, İstiklâl İçin Mücadele, Kuvâyı Müdafamız, Hudud-ı Şarkîyemiz, Millî İttifak, Müslümanlar Yapsa İdiler, Ecânib Hukuku, Türk Milliyetperverleri ve Avrupa, Müdafaa Yolları, Fedakârlık Anları, İstanbul Hükümeti Muahedeyi Reddetti mi?, Konferansın Cevabı, Vâridât Menbaları, Son Müddet de Bitti, İstanbul Hükümetinin Kararı, Gürcistan'ın Emelleri, Yeni Vakayii Arifesinde, Loid Corj'un Sözleri, Türk-Rus Mukareneti, İnhitab Meselesi, Yılan Hikayesi, Düşman Telkinatı, Türk Meselesi, Teşrih-i Dava, Yunan Harekâtı, Hamid Bey, İstedigimizi Bilelim, Nasıl Çalışıyorlar, Nihayet Düştü, Ermenilerin Sulh Talebi, Gürcistan'la Münasebatımız, Şark Cephesi, Ermenilerle Sulh, Beldeler-Belediyeler.

20 "Dün Bütün Trabzon Taşkın Bir Sürür İçinde idi", 8 Eylül 1922; "Trabzon Dün Misli Görülmemiş Şenlikler Yaptı", 14 Eylül 1922; "Akçaabat'ta Zafer Şenlikleri", 12 Eylül 1922; "Mülhakatımızda", 18 Eylül 1922.

21 "Hayırlı Bir Sukut" adlı yazının altında sadece "sin" harfi bulunmaktadır, bk. 23 Ekim 1922.

1921 yılında yayınlananlar: Anadolu'nun Nokta-i Nazarı, Murahhaslarımızın Hareketi, Londra Konferansı'ndan Ne Bekieyebiliriz?, Patrikhanenin Faaliyetleri, Bir Muhtıra Münasebetiyle, Yunanlıların Müddeayâtı, Anlatamadık mı?, Sevr'in Mahiyeti, Batum'un İlhakı, Yunan Zihniyeti, Son Suikast, Padişah ve Sevr, Batum Meselesi, Aldanıyorlar, Kaçıyorlar, Rumların Talebi, Husumetin Sebepleri, Gizli Maksatlar, Büyük Millet Meclisi'nde Müdafaa-i Hukuk Grubu, İmtihan Devresi, Fedakârlık Zamanı, Misâk-ı millimiz, Ricat Değil İnhizam, Müdafaa Planı, Firar Hazırlığı, Pontuscu Rumlar, İtilâf Meselesi, İğrenç Faaliyet, Yeni bir Desise, Siyasî Hezimet, Yunan Meselesi, Kars Muahedesi, Fransızlarla İttifak, Gonaris'in Nutku, Yunan İçin Sakarya'nın Manası, Sulh Oyunu, Hayalden Hakikate, Sulhün Yolu, Fransız İtilâfı, Ekalliyet Maddesi, Pazarlık Yolu, Taymis'in Neşriyatı, Vaziyet-i Umumîyemize Bir Nazar, Düşman Propagandaları, Sulh İçin, İstiklâl Günü.

1922 yılında yayınlananlar: İrşad Heyeti, Ankara ve Sulh, Basiret ve Samimiyet, Boğazlara Dair, Yunan İstikrazı, Millî Mukavemet, Bir Seyahat, İstedığımız Nedir?, Hükümetimizin Cevabı, Murahhaslarımız Gidiyor, Devamlı Sulh, İstanbul Heyeti, Sulhe Doğru, Murahhaslarımızın Hareketi, Hükümetin Notası, Şarkî Trakya'dan sonra, Devamlı Sulh, Müşkilâtın Sebebi, Mübadele Meselesi, Sulh Yolunda, Boğazlara Dair, Konferans İşleri.

İstikbal'in ilk sayfasında, gazetenin yazı işleri müdürü Ebulhamid Hüsnü'nün yazıları, Sakarya zaferi öncesinden başlayarak daha sonraki günlerde de halkın Millî Mücadelenin başarıya ulaşacağı yolundaki inanç ve ümitlerini kuvvetlendirmiştir. Faik Ahmet'ten sonra en fazla onun makalesi yayınlanmıştır; bunlardan bazıları şunlardır:

Sakarya zaferinden önce "Zaferden Eminiz", "Neticeden Eminiz", "Şerefle Çarpışacağız" ve "Şark Meselesi" adlarıyla yazdığı makalelere 1922 yılında şunları katmıştır: Zavallı İstanbul, Harp Arifesinde, Yunan Ne Halde, Ümit ve Hissiyat, Ordu Süngü Takmıştır, Sanatı Himâyeye Lazımdır, Saray ve Bâb-ı Âli, Bir Eser-i Cinnet Daha, Millî Bayram, Kurbanlar Çoğalıyor, İyi Muhakeme Edelim, Mütareke Teklifine Bir Nazar, İstanbul Çıldırılmış, Hilâl-i Ahmere Yardım, Karagün, 23 Nisan Takviminde, Kırmızı Balıklar, Ümit ve Hayat, İnönü.

Diğer yandan Nüzhet Haşim'in yazıları arasında Gençliğin Vazifesi, Ne Demek İstiyor, Bir Türk Dostu, Bir Yeni Plan, Bir Perdenin Arkası, Fırtınalar içinde, Güzel İzmir, Son Vazifemiz, Boğazlar Me-

selesi adlı makalelerine rastlamaktayız ki, bunların hepsi 1922 yılında yayınlanmıştır.

Trabzon Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti'nin yönetim kurulu üyeliğinde bulunan Ustazâde Nazmi, dâha ziyâde dinî ve ahlâkî içerikli "Ramazan Muvazaaları", "İffetin Kıymeti", "Terbiye-i Etfal", "İlmi Amel" vb. gibi yazılar kaleme almıştır.²²

Trabzon milletvekili Ali Şükrü'nün de İstikbal'de yazılar yayınladığını görmekteyiz. Onun bulabildiğimiz yazılarından ilki, Rıza Tevfik'in Peyam'da yayınladığı bir makaledeki düşünce ve görüşlerine karşı²³ verilmiş bir cevap mahiyetindedir.²⁴ Yine o, ertesi yıl "İtibah Levhaları" adlı iki yazı yayınlamıştır.²⁵

Bunlardan başka Ahmet Hamdi,²⁶ Salih Zeki,²⁷ Adnan Sabih,²⁸ Abdulvahab,²⁹ Ebul Nimet,³⁰ Mühendis Aziz,³¹ Mehmet Murat,³² Hafızürrahman ve Kemal Ahmet de ³³ çeşitli konulardaki yazılarıyla İstikbal'in yayın hayatına katkıda bulunmuşlardır.

Trabzon Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin yayın organı durumunda olan İstikbal gazetesinin yayın hayatını Millî Mücadele dönemi ve Millî Mücadele sonrası şeklinde ikiye ayırırsak görülecektir ki, yazımızın konusunu teşkil eden ilk dönemde Trabzon'da hatta bütün Karadeniz ve Doğu Anadolu'da halkın Millî Mücadeleyi desteklemesinde İstikbal önemli bir rol oynamıştır. Bu yazıya eklediğimiz belgelerle, İstikbal'in yayın hayatını yönlendiren Faik Ahmet'in bazı konulardaki görüşlerinin, söz konusu dönemdeki hedeflere ne derece uygun olduğunu göstermeyi amaçladık.

22 10 Haziran 1920, no: 145; 13 Haziran 1920, no: 146; 23 Şubat 1921, no: 233; 30 Aralık 1920, no: 202; 27 Aralık 1920, no: 201.

23 Peyam, 28 Ekim 1919, no: 327-85.

24 İstikbal, 3 Aralık 1919, no: 93.

25 İstikbal, 20, 23 Aralık 1920.

26 "İngiltere'nin Şark Siyaseti", 6 Ocak 1921; "İstiklâl Günü, İstiklâl Mücadelesi", 30 Aralık 1920.

27 "Gürcü ve Ermeni Harbinde Türkiye", 23 Şubat 1921; "Bandrol Meselesi", 2 Şubat 1921.

28 "Yine mi Merkezîyetçilik", 21 Şubat 1921, no: 231; "Tekalif-i Milliye", 21 Ağustos 1921, No: 381.

29 "Sulh ile Sükun", 24 Mayıs 1922.

30 "Düşmanımızın Muhabere Planı", 29 Temmuz 1921; "Tarihten Bir Yaprak", 1 Ağustos 1921.

31 "Trabzon'un İdare ve İmârı", 27 Mart 1921, no: 260.

32 "Trabzon'da Saz Şairleri, 1-2", 3, 8 Mart 1921.

33 "Halk İbtidailerinde Ecnebi Lisânı", 12, 14, 18, 24, 27 Ekim 1921.

BELGELER

Belge No: I⁽¹⁾

Anadolu için en mühim meselelerden biri de budur, yeniden yeniye vâridât menbaları bulmak lüzûm ve zarûretidir. Anadolu, İstanbul hükümetinden kat'-ı irtibat ettikten sonra gerçi kendi yağıyla kavrulabilirdi. Esasen İstanbul'a paraca yardım eden Anadolu değil miydi, kendi başına kalınca harice, İstanbul'a elbette muhtac olmazdı ve nitekim de olmadı. Fakat gün geçtikçe, medid ve muazzam bir mücadeleye için hazırlanmağa mecburiyet hâsıl olunca yeni ihtiyaçlar için yeni vâridât menbaları bulmak lâzım geliyordu. Bunun için 'ferdî fedakârlıklar kâfi gelmezdi. Bilakis, gayri müsmir ve suistimale müsaid her vasıttan kaçınmak, işi ilmî ve idarî sahada halleylemek hayat-ı iktisadî-i memleketi haleldâr etmeksizin vaziyet-i maliyeyi endişesiz bir hale getirmenin çarelerini bulmak icâb ederdi. Bugün görüyoruz ki, Büyük Millet Meclisi bu işle ciddî ve esaslı bir surette meşgul olmakta hayat-ı umumiyede hiç edilmeyecek veya pek az mahsus olacak faydeli ve ma'kul şekillerde yeni vâridât menbaları taharri etmektedir. Son günlerde memalik-i meşgule mevâridâtından gümrük ve istihlâk resmi tahsil ve cibâyeti hakkında verilen karar bunun baher misâl ve delilini teşkil eder. Bu karar mucibince gerek İstanbul ve gerek işgal altında bulunan diğer mahallerden Anadolu'ya gelecek şeylerden muayyen ve malum olan nisbette gümrük ve istihlâk resmi alınacak ve bu suretle memleketin iktisadî hayatında hiçbir değişiklik hiss olunmadan Anadolu zengin bir menba-ı vâridât kazanmış olacaktır. Filhakika, işbu gümrük ve istihlâk resminin iktisadî hiçbir mahzuru olmadıktan başka, nef'-i hazine noktasından gayri kabil-i inkâr fevaîd ameliyesi de mevcut. Fikr-i iktisad sahibi mütehassıs tüccarların ifadelerine nazaran bunun faidesi, Avrupa'dan gelen mallardan İstanbul'da sıkı bir murakabeye tâbi bulunmayan, gümrük memurlarının suistimalleri yüzünden cibâyet olunmayan rüsûmun Anadolu'da tahsili sayesinde hazineye girecek olmasıdır. Bunun hesabı pek amelî ve aşikâr: Faraza İstanbul'daki tüccarla, Samsun veya Trabzon tüccarının doğrudan doğruya Avrupa'dan sipariş eyledikleri rüsûm-ı istihlâkiyeye tâbi eşyanın kendilerine malolduğu fiyat arasında daima külli fark bulunuyor. Bunun sebebi, İstanbul'daki tüccarın malını rüsûm-ı istihlâkiyeden kaçırmağa suhuletle imkân bulmasından, Anadolu'daki tüccarın ise rüsûmu bitamâmihâ ödemesinden ibaret. Halbuki memalik-i meş-

1 Faik Ahmet, "Vâridât Menbaları", 25 Temmuz 1920, No: 158.

guleden hususiyle İstanbul'dan gelecek malların rüsûma tâbi bulundurulması usulü bu mahzuru tamamen selb ediyor. Filhakika, o zaman tüccar Anadolu'ya sevkedeceği malı İstanbul piyasasından almıyacak, belki Avrupa'dan gelen vapurlardan aktarma tarikiyle alıp sevkeceği için gümrük ve istihlâk rüsûmu muvâridinde yani suistimalata pek az müsait olan Anadolu gümrüklerinde tahsil ve istifa edilecektir. Kısaca, Avrupa ile Anadolu arasındaki mevâridâta İstanbul transiti ortadan kalkacak ve Anadolu kendi ithalâtının rüsûmunu da kendisi tahsil etmiş olacaktır. Bundan anlaşılır ki, bu rüsûm yüzünden fiyatlarda dahi hiçbir fark-ı terfi' ihtimâli mevcut değildir. Yalnız İstanbul tüccarları işten haberdâr olup, badema İstanbul'da gümrüğü görülmeyen emvâl ve eşyanın sevkine başlayınca kadar belki fiyatlarda devamsız bir tahavvül olabilecektir. Görülüyor ki, Büyük Millet Meclisi'nin memalik-i meşguleden gelecek emvâl ve eşyadan gümrük ve istihlâk resmi alınması hakkında verdiği karardan iktisadî, idarî velhasıl azami istifadeler var. Bu resmin temin edeceği vâridâta gelince, bunun epeyce bir mikdara balığ olacağı ve senevî Anadolu'ya lâakal on milyonluk bir vâridât kazandıracağı şüphesizdir. Filhakika bu surette İstanbul'un gümrük ve istihlâk rüsûmundan, herhalde üç râbî Anadolu'nun eline geçecektir. Zira, Avrupa'dan İstanbul'a gelen eşyayı ticariyenin yüzde yetmiş beşi şüphe yok ki, Anadolu'ya çıkmakta idi. Kafkasya'nın vaziyet-i hâzırası hasebiyle halen çay ve şeker gibi istihlâk rüsûmuna tâbi birçok şeylerin Trabzon-Erzurum tarikiyle İran'a gitmekte olduğu da nazar-ı hesaba alınacak olursa gümrük vâridâtının Anadolu için mühim bir menba-ı vâridât olduğu kolaylıkla anlaşılabilir.

Belge No: II⁽²⁾

İstanbul Hükümeti, nihayet, kararını verdi ve bu karar umduğumuz, en yakın bir maziye unutmak isteyerek Ferit Paşa Hükümetinden beklediğimiz şekilde çıkmadı. Ümit ve intizarlarımızda pek aldandığımız ve bilakis, son hâsil eylediğimiz şüphe ve tereddüdlerin sebeplerinde isabet göstermişiz. Halbuki bu isabet, bize ne kadar da baîd görünüyordu, adeta zayıf bir ihtimâl idi ve öyle de olması lâzımgelirdi. Çünkü ortada o sadr-ı harîsin pek sarîh beyanatı vardı. Bu sulh nakâbil-i kabuldür, ta'dil edilmedikce hiçbir hükümet böyle bir ahidnameye vaz'-ı imza edemez, diyordu. Artık Damat Paşanın bu sözlerine fiilen sahip çıkacağında şüphe etmek beyhude bir suizan olurdu. Ortada

2 Faik Ahmet, "İstanbul Hükümetinin Kararı", 1 Ağustos 1920, No: 160.

yeni bir sebep olmadıkca ve aksine de bir emare bulunmadıkca Ferit Paşa'dan beklenen şey, namuskâr bir devlet adamının sözlerine merbut kalacağını göstermesinden başka birşey olamazdı. Ferit Paşa, o sözleri pek necib ve meşrû hislerin ve hakaik-i ilmiyeden mülhem duyguların sevk-i tabi'isiyle söylemiş idi. Suizan altına girecek surette hareket eylemesine daha nasıl ihtimâl verilebilirdi.

İşte biz böyle gıll ü gışşdan âzâde bitarafane düşüncelerle Ferit Paşa'dan "hükümetin böyle bir sulh ahnamesini kabul ve tasdike kudreyâb olamayacağını" söyleyeceğini ve terk-i sadaret ederek hem şahsının ve hem de hükümetinin şerefini yükselteceğini hemen pek katîl ve tabîî gibi görüyorduk. Kim derdi ki, Ferit Paşa velev ki bir tazyik-i haricî ile olsa da, mevcudiyet-i milliyemizin imhâsi şerâitini ihtivâ eden idamnameye vaz'-ı imza eder ve kendisini Türk'ün, ecdâd ve ahfâdın lanet-i muhakkına hedef kılar. Ferit Paşa'nın sulhü imzaya temayül göstermesini ve her ne bahaya olursa olsun İtilâf devletleriyle bir münasebet-i sulhperverane tesisine tarafdâr çıkmasını, atf edilebilecek samimi bir maksad-ı vatanperverane ile hafif görmek hiçbir suretle mümkün değildir. İhtimâl ki, Şurây-ı Saltanat, İstanbul için mevcut müşkülâtı bu babda mühim bir sebep olarak nazar-ı dikkate almıştır. Ve İtilâf devletleriyle hal-i sulhün avdetine mâni' olacak bir vaziyet ihdasından en zıyaâde bu maksadla kaçmış ve zahiren de memleketi daha vahim badirelerden sıyanet emeliyle imzaya râgib ve tarafdâr görünmek istemiştir. Fakat hakikatte mevcut müşkülâtın muahedenâmeyi imza ile bertaraf edilmesine imkân olmadığı ve olamayacağı hemen meydanda gibi birşeydir. Çünkü, İstanbul Hükümeti sulh muahedenâmesini imza edivermekle işi bitirmiş, İtilâf devletlerinin arzularını yerine getirmiş olmuyorki. . . Galip devletler, hem sulhün imzasını hem de tatbikatını da İstanbul Hükümetinden talep ediyorlar. Son cevaplarında diyorlar ki, muahede imza edilmeyecek veya edilir de Anadolu'da iade-i nüfûz ile sulhün tatbikatına geçilmeyecek olursa o zaman Türkleri Avrupa'dan kovacağız. Demekki, İstanbul Hükümeti yalnız imza ile değil, muahedenin tatbikatına başlamak gibi pek ağır ve müşkül vazeifle kendisini mükellef tutan bir muahedeyi kabule tarafdâr olmuştur ve tatbikatta muvaffak olamaması kendisini tıpkı adem-i imzadan tevellüd edecek netaic karşısında bulundurmuş olmaktadır.

Şu hale nazaran acaba İstanbul Hükümeti muahedenin tatbikatına muktedir olacağını hesap ederekten mi muahedeyi imzaya karar vermiştir. Yoksa evvel emirde imza edelim de ondan ötesini bilâhare

mi düşünürüz demiştir? Bizce İstanbul Hükümetinin Anadolu'da îade-i nüfûs ile muahedeyi tatbik muktadir olacağını hesap etmiş bulunacağına pek ihtimâl verilemez. Çünkü bunun evvelce tecrübesi yapılmış ve Ferit Paşa hükümetinin Anadolu'da nâfiz ve hakim olmasına hiçbir suretle imkân hazırlanamayacağı tahakkuk etmiştir. Bu defa buna teşebbüs etmek yalnız beyhude olmakla kalmaz, büsbütün ma'kûs netaicle hitam bulur. Çünkü Ferit Paşa hükümetinin böyle bir hareketi, Anadolu'nun düşmanlar hesabına taksimini kolaylaştırmaya matuf olacak. Farz edelim ki, hükümet-i mezkure Vilâyât-ı Şarkîyeye doğru îade-i nüfûz hareketine başladı. Bunun gayesi muahedenin Ermenistan hesabına ayırdığı aksam-ı vatanın Ermeni hükümetinin eline geçmesini temîn olacağı için elbette halkın en hasmane mukavemetine tesadüf edecektir. Ferit Paşa bunu hesap edemez değildir. Öyle olunca bilnetice "İtilâf devletlerine ben yapamıyacağım, buyurun siz yapınız" demekten başka çare kalmaz. Bunu Ferit Paşa diyecek mi, ve dediği takdirde İtilâf devletlerine kendisini mazur gösterebilecek mi? Şüphe yok ki, hayır. İtilâf Devletleri, İstanbul Hükümetini muahedenin tatbikatından mesul tutmakla kendilerini âtiyen böyle bir teklif karşısında bulundurmaktan azade kılmış oldular ve hükümet-i mezkureye sarahaten "Eğer siz muahedeyi tatbik edemezseniz o zaman Avrupa'dan kovulmanız mukarrerdir" dediler.

Şu halde, İstanbul Hükümeti netice itibarıyla kendisini sulhü adem-i imzadan tevellüd edecek vaziyet karşısından kurtarılmaya muvaffak olamayacağı ve bu hesabca da muahedeyi imzadan hiçbir faydali ameliye istihsâli kabil bulunmadığı meydanda demektir. Böyle olduktan sonra hareketlerinde samimiyet eseri görmek müşkül olan İstanbul Hükümetinin daha ne diye muahedenin imzasına tarafdar olduğunu anlamak pek güçleşir. Yoksa Damat Ferit Paşa hükümeti yalnız imzayı düşünmüş ve ondan ötesini hadisâtın sevk-i tabîyesine terketmiş olmakla memlekete zaman mı kazandırmak istedi. Biz buna belki inanabiliydik, karşımızda İngiliz âmâlîne hadim bir hükümet olmasa idi...

Belge No: III⁽³⁾

İstanbul Hükümetinin, güzel memleketlerimizi aralarında paylaşan, milletimizin zafer ve şeref dolu tarihine lekeli bir hayat-ı esaretle hatme vermek isteyen İtilâf devletlerinin tertib eyledikleri muahedenâmeyi kabul ve imza eylemesi muhit-i millîyemizde denilebilir ki Alman,

3 Faik Ahmet, "İmzanın Kıymeti", 18 Ağustos 1920, No: 165.

Avusturya sulhünün imzasından daha ziyâde bir alâkasızlıkla karşılandı. İlk evvel Anadolu Ajansının verdiği bu haber, kalbinde kuvvetli bir iman-ı halas yaşayan milletimize yabancı bir diyardan nakledilmiş haberler kadar uzak geldi. Bu tarz telakki sırf hissî temayülâttan doğmuş değildir. Aynı zamanda vaziyet-i millîyenin icabdet-ı zaruriyesinden tevellüd etmiş birşeydir. Filhakika, İstanbul Hükümeti milletin haiz-i itimâdı olmamak şöyle dursun, kendisiyle fiilen irtibatı bulunmayan bir hükümettir. Bu vaziyet, İstanbul'un işgaliyle Şûrây-ı millîyenin tecâvüze uğraması ve halife nüfûzunun haricin tesirat-ı muzirasına tâbi bulunması gibi sebepler yüzünden meydana gelmiştir ve millet, sevk-i zaruretle Anadolu'nun sinesinde kendi harêkât ve mukadderatına hakim bir idare-i millîye tesis eylemiştir. Bu itibarla İstanbul Hükümetinin ef'âl ve harekâtını millet hesabına maletmek doğru olmaz. Ve mezkur hükümetin yapacağı işlerin ne fiilen, ne hukuken milleti alâkadar edeceği farz olunamaz. İşte bunun içindir ki, İstanbul Hükümetinin ister sâika-ı zarûretle olsun, ister kendi hesaplarına menfaatli bir düşünce sevkiyle bulunsun sulhü imza eylesininin millet nazârında tamamiyle yabancı bir hadise gibi telakkisinde tabilik mevcuttur. Türk milletinin bu sulhe vaz'-ı imza edecek bir hükümetle münasebet ve alâkası da ancak İstanbul Hükümetine karşı olan vaz' ve alâkası derecesinde olabilir. Millî vicdanın bu isyanı pek meşrû ve nakabil-i itfâdır. Millet halife ve hakanına, merkezî hükümetine karşı âsî bilmek doğru birşey değildir. Hakk-ı hayat ve bekasının tanınmasını istemek, tabîatın bahşeylediği füyûzattan, hürriyet-ı inkişâftan, hakk-ı tabî-i milelden mahrum edilmemesini talep eylemek, namus-ı millî ve vakar-ı tarihîyesini şerefsiz milletlere çiğnetmemeğe kıyam etmek, haksızlığa karşı bir tuğyân ve isyan olabilir, fakat meşrûiyete karşı bir isyandır denilemez.

İtilâf devletleri haksızlığın pek fevkine çıktılar. Türkleri muamele-i mütesâvîye-i insanîyeye gayri lâyük gördüler. Hürriyetimizi, hukuk-ı millîyemizi istihkar ettiler. İstiklâlimizi, hakimiyetimizi, anayurtlarımızı elimizden almak, şeref-i millî ve vakar-ı tarihîyemizi kirletmek istediler. Acaba hangi millet bu derece namusşikenane fedakârlığı ses çıkarmadan kabul ve hazmedebilir. Galibiyet hiçbir devlete, bir milleti imha hakkını bahşedemez ve ne de olsa bir milletin haksızlığa karşı tuğyân eden vicdanı basdırılamaz. Ve nihayet Sorel'in dediği gibi, bir millet öyle kolay kolay öldürülemez. Hakk-ı ezeli-i istiklâli elinden alınamaz. Hususiyle pürşeref bir mâzi-i istiklâli olan, muazzam iklimlerde fatihane hükümler sürmüş bulunan bir millete idamını hiçbir kuvvet ko-

laylıkla kabul ve icrâ ettiremez. Asrın mefkurelerine, milletlerin benliğine hürmetkâr olmayan hiçbir şekil cebren tatbik ve idame edilemez. Tagallübün dünya yüzünde iflâsa doğru gitmekte olduğu bir zamanda milletler, tabîî ve mukaddes tanınan hukuktan öyle gelişmiş güzel mahrum ve arzusu hilâfında cebren başka milletlere hidmetkâr edilemez.

İtilâf Devletleri bütün bu hakaike gözyummak, zaferin verdiği neşe ile galibiyet-i müşterekenin suistimalinden çekinmemekle cihanın sulh ve sükûnunu tesîse ve Avrupa'yı tehlike sahalardan uzaklaştırmağa muvaffak olamamışlar, müşterek zaferi milletlerin tehdidat-ı istihlâskâranelerine marûz kılmışlardır. Denilebilir ki, dünyaya keyfî bir nizam vermek isteyen ve alâkadarların kağıd üzerindeki imzalarıyla her işin olup-bitmiş olacağını zanneden İtilâf ricalinin yanıldıklarını anlayacakları gün pek uzak değildir.

Ve o zaman görülecek ve anlaşılacak ki, Umumî Harbin vücuda getirdiği inkılâbatın müselsel sarsıntılarını dakik hesaplarla tehlikesiz geçirmeğe ve beşeriyeti yeni ıztırahlardan sıyanete muktedir olabilecek bir dahilî siyasetin Avrupa'da bulunmaması yeni felaketlerin başlıca sebebi imiş.

Filhakika, bugün hiç kimse iddia edemez ki, İtilâf diplomasisi, ihrâz edilen askerî zafertesbitinde parlak bir kudret ve muzafferiyet-i siyasîye temîn edebilmiştir. Bilakis, zafer-i askerîyi tehlikeye düşürecek adem-i dûrbini izhâr etmişlerdir. Kim ne ders desin, bu bir hakikattir, bu hakikatin tamamıyla anlaşılması o kadar güç olmayacaktır. Gerçi İtilâf diplomatları zâhir-i halde vazifelerini görmüşler, dünkü hasım devletlerle istedikleri şekilde akd-ı musâlahaya muvaffak olmuşlardır. Fakat bu aldatıcı zevahirin arkasında derinden derine çarpışan husumetler dinmemiştir. Bizce hakikat şudur: Hükümetler arasında münasebat-ı sulhiye resmen tesüs etmiş olmasına rağmen henüz musalemet-i umumîye ilân etmemiş ve beşeri medîd bir devre-i refah ve huzura îsâl edecek olan umumî sulh, ortadaki haksızlıkların tamiri imkânını hazırlayacak bir devrin hulûlüne kalmıştır. Bugünkü musâlahalar, bir intikal devresine mahsus mütarekelerden başka birşey değildir. Muvakattır, ancak bir müddet-i istihzâriye kazanacak kadar muvakkattır. Vakayi' ise bu müddeti, lâyenber kat' sürat-i seyr ile ikmale çalışmakta, milletleri hakkı tagallüb ve tahakkümün fevkine çıkartmağa matûf yeni ve muazzam bir cidâl sahasına doğru çekmektedir.

Belge No: IV⁴

Sulh Konferansı İzmir'in mukadderatını tesbit eylemiş, Ajansların San Remo'dan aldıkları malûmata göre, Meclis-i âli İzmir'in, aidiyet-i katiyesi meselesini birkaç sene sonra yapılacak ârây-ı umimîyeye müracaatla hal ve tesvîd edilmek üzere şimdilik Osmanlı hakimiyeti altında Yunanistan tarafından idaresine karar vermiş bulunuyor. Bu haber pek inanılacak bir haber değildir. Venizelos'un Avrupa'daki gayret-i faalanesini, zekâ ve dirayetiyle Meclis-i âli nezdinde iktisab eylediği tesîr ve nüfûzu ve bu sahada oynadığı rolleri bilenler, bu haberde istibâd edilecek mahiyet görmezler. Mumâileyhin bize ait sulh mukararında mühim bir âmil olduğunda şüphe yoktur. Venizelos'un, Avrupa gazetelerinde görülen bilâpervazlıkları, yüz bin kişi ile Anadolu'yu istilâya hazır bulunduğunu söylemeğe kadar varan hafiflikleri hep bir maksat tahtında idi. Yunanistan'ın desiseci başvekili, İtilâf devletleri uğrunda azami fedakârlık hisleriyle meşbu' bulunduğunu göstermekle kazanmak istediği vâsi' muhabbet sayesinde Türkiye mirasından büyük lokmalara konmağı düşünüyordu. Ve başlıca emeli, Trakya ile İzmir'i hudud-ı malikanesi dahiline almaktan ibaretti.

San Remo Konferansının Venizelos'un işbu istilâi tevsi' arzularını ne dereceye kadar tatmin edebildiği henüz malûm değilse de, bazı menabiden tereshüh eden haberlere bakılırsa, Yunanistan'ın millî emelleri hayliden hayliye himâye ve muhabbete mazhar edilmiştir. İzmir hakkında verildiği işitilen ve Türkleri canevinden vurulmuş bir hale getirecek kadar ağır bir mahiyette olan haberler bu cümledendir. İzmir'in aidiyet-i katiyesi bilâhare kararlaştırılmak üzere Yunan idaresine terkedilmesi bu güzel Türk şehrinin Yunanistan hesabına tefrik edilmesi demektir. Bunda hiç tereddüde mahal yoktur. Hakimiyet-i Osmaniye lafzı, vaziyet-i katiyeyi katiyen tağyir edecek birşey değildir. Ekseriyet nüfusu Türklerden ibaret bulunan bu kasabanın iki sene sonra ârây-ı umumîyesine müracaatla aidiyet-i hukukiyesini tayin keyfiyeti, gerçi suret-i zahirinde Türkler için endişesiz bir hal gibi görünüyorsa da, Yunan idaresinin ne demek olduğunu bilenler için hakikat-ı emr tamamen bir aksidir. İdare-i mezkure altında kalacak olan bu şehirde, değil iki sene sonra hatta iki ay sonra dahi Türklerden eser kalmayacağına hiçkimsenin şüphe etmesine cevaz bulunamaz. Şimdiye kadar Yunan idaresinde bulunmuş olan yerlerde, Teselya'da, Adalarda, Rumeli vilâyetlerinde İslâm nüfusunun kaçta indiği bir hesap edile-

4 Faik Ahmet, "İzmir'in Âtisi", 4 Mayıs 1920, No. 135.

cek olursa Yunan idare ve zihniyeti hakkında kanaat-i kafiye hâsıl etmek pek kolay mümkün olur. Bundan başka Yunanistan'ın muvakkat kaydıyla vâki' olan işgali esnasında İzmir'de cereyan eden ve halâ dahi etmekte olan vakayi' de bu hususta kat'î bir fikir veremez değildir. Avrupa tahkik heyetlerinin adilane şahâdetleriyle sabit oldu ki, Yunanlılar tarafından İslâmlara karşı pervasızca bir imhâ ve taktîl siyaseti tatbik olunmuştur. İzmir'den vâki' olan geniş mikyastaki muhaceretler elbette keyfî ve gayri ıztırârî bir hareket değildi. Yunan idaresinin tazyikatından kurtulmak için yüzbinlerce Müslüman emlakını, arazisini bırakarak işgal sahasından uzaklaşmağa mecbur kalmışlardı. Muhtelit tahkik heyeti, bütün bu hakaiki meydana çıkararak Konferansın nazar-ı ıttılaina vaz' etmiş, Yunan medeniyelerinin tınnetlerini ortaya atmış idi. Yunan idare ve medeniyetinin mahiyeti malûm bulduktan sonra İzmir'i muvakkaten onların idaresine terkederek iki sene sonra ârây-ı umumîyeye müracaat usûlüyle işin halline karar vermenin manası anlaşılmaz değildir. Denilebilir ki, Venizelos bu sureti tesviye ile bütün Anadolu'ya sahip olabileceğini serbestce iddia edebilir. Ve hiç yanılmamış olur. Çünkü Yunanistan'ın girdiği yere, taktîl ve imhâ da birlikte girer. Paris'e gitmiş olan Osmanlı heyeti murahhasasına verilecek hakk-ı itirazın en kuvvetli temerküz noktalarından birini de İzmir'in işbu gayri hukukî ve gayri adlî vaziyeti teşkil edeceğinde şüphe yoktur.

Türklerin, İzmir üzerindeki hukuku o derece bariz ve o mertebe esaslıdırki, delâil-i ilmiye îanesiyle reddine imkân tasavvur edilemez. Binâberîn Konferans, Türkler hakkında tahrik edilen garazkâr hissiyatın sevkine tâbi' olmaksızın Osmanlı murahhaslarını dinleyecek ve tabiat-ı ahvalin de icabatını selim ve serbest fikirlerle düşünecek olursa Yunan işfâlât ve tesvilâtının hükümsüz bırakılması bizim için pek mümkündür.

Ümit ve temenni ederiz ki, Osmanlı heyet-i murahhasası, Türk hukukunu muvaffakiyetle müdafaaya muktedir ve Avrupa'da zahir olan haksızlıklar üzerinde ısrara temayülden müctenib olsunlar. Zira ancak bu suretle Şark sulhü için esaslı ve kavî temînât elde edilmiş olacaktır.

Belge No: V⁵

Gümrü'de murahhaslarımızla Ermeni murahhasları arasında cerayan etmekte olan sulh müzakeratı, kısım-ı mahsusumuzdaki haberler-

5 Faik Ahmet, "Ermenilerle Sulh", 5 Kânûn-ı evvel 1920, No: 195.

den anlaşılacağı vechile, dilhâh-ı milliyemiz dahilinde neticelenmiş ve iki hükümet arasındaki muhâsamâta tarafeyn murahhaslarınca imza edilen bir sulh akidnâmesiyle tamamen nihayet verilmiş bulunmaktadır. Şark Cephesindeki harekâtın bu suretle nihayet bulmasından, şanlar ve zaferlerle tetevvüc ederek hitâma ermesinden ne kadar iftihar duysak yeridir. Ölü zannedilen bir milletin damarlarındaki kabiliyet-i hayatiyeyi, istiklâl için mevcudiyet-i millîye ve tarihîyesini kurtarmak için ne bülend bir azme mâlik olduğunu düşmanlarımızın daima hakikatten tevahhuş eden nazarlarında isbat eden bu zaferin Türk'ün millî cidâlinde pek büyük bir mevkiî, hakkımızı tanıtmakta pek mües-ser bir kıymeti vardır. Şark Ordusu, temîn eylediği bu müstesna zaferle yalnız Şark hududlarının selâmetini istihsâl ile kalmamış, umumî davamızın nihayet zaferle mübeşşer olduğunu cihana karşı isbat edecek meâsir-i kahramanane meydana getirmiştir, denilebilir.

Ermenistan cephesinde ihrâz olunan şanlı muvaffakiyatın haricde husûle getirdiği tesîrâta, Cemiyet-i Akvam'ın geçen nüshamızda münderic bulunan kararından daha vâzih ve daha büyük bir diğer delil olmaz. Anadolu Hükümeti nezdinde resmen icrây-ı teşebbüsata dair Cemiyet-i Akvam'da verilen bu karar, İtilâf devletlerinin şimdiye kadar alelâde bir isyan mahiyetinde telâkki eyledikleri Anadolu harekâtını hakikî manâ ve mahiyetiyle görmeğe mecbur kaldıklarını gösterir ki, bu da Şark Cephesindeki harekâtın millet davasına haricde temîn eylediği elhakk büyük bir zafer muvaffakiyetten ibarettir. Velhasıl Ermeni harekâtının muzafferiyet-i kat'îye ile ikmâl edilmesi ve Ermenilere teklif eylediğimiz şerait dahilinde bir sulh akdine muvaffakiyet istihsâl olunması herhangi noktadan bakılırsa bakılsın mücadelemizin kuvvet ve kutsiyetini gerek harice ve gerek dahile karşı yükseltmiş olması itibarıyla müstesna bir kıymeti vardır.

Ermenilere tarafımızdan teklif olunan şartların gerçi ne gibi esasatı ihtivâ etmekte olduğunu henüz tamamen bilemiyor isek de, bildiklerimizin delâletiyle bu şartların tamamen hudud-ı şarkiyemizin emniyetini istihsâl kaydından doğan arzu ve emellerimizi tatmin edecek mahiyette bulunduğuna hükmedilebilir. Ermeni ordusunun silah ve mühimmatında tecrîdi ve muayyen hududlara kadar Ermeni arazisinin işgal altında bulunması bu kabildendir ki, işbu malûmlar îânesiyle meçhulümüz olan şerâit-i müteferrienin müfâdını ve bütün bu şerâitin Ermenistan'ı tehlikesiz bir hale getirmeğe matûf bulunduğunu istidlâl edebiliriz. Esasen Ermenilerle başka herhangi nevi' şerâit altında uyuşabilmenin mümkün olamayacağını ve çünkü Ermeni milletine kolay kolay ibzâl-i

itimâd haiz olamayacağını kesdirmek de pek o kadar müşkül bir şey değildir. Ermenileri hududlarımıza taarruz ve tecâvüze sevkeden fikirler malûm olduktan ve bu sinsi düşmanın fırsat zuhurunda Büyük Ermenistan gayesini istihsâl için Türkleri tacizden fârig olmayacağı vakayî'n isbat edegeldiği bir hakikat olmak üzere gözönünde bulunduktan sonra, Ermenilerle akdolunacak sulhün herşeyden evvel âtiyen her türlü yeni tehlike ihtimallerini izâle edecek teminatı hâiz bulunması bizim için bir şerîta-ı hayatiye hükmünü ihrâz eder. Bu itibarla ileride Ermenilerin yeni bir taarruzuna uğramamak için hükümet-i mezkureden bu hususta bize emniyet ve itimâd bahşedecek fiili teminat istemekte elbette hakkımız olmak lâzımgelir. Çünkü bu talebimiz, Avrupa devletlerinin tahrik ve teşvikiyle Ermeniler tarafından ihdâs edilen vakayî'n tekrarına meydan vermemek gibi içinde yaşadığımız şeraitin hakk-ı emniyetimize taluk eden pek mantukî zaruretlerinden münbaisdir.

Ermenileri, şüphesiz emellerimizdeki samimiyeti görerek, bu babdaki teklifimizi tamamen kabul etmekle sulhün akdi için icâb eden hüsnü niyeti ibrâz etmiş ve iki hükümet arasında âtiyen tesüs edecek her türlü dostluk münasebetleri sayesinde Ermenistan'ın sulh ve sükûn içinde inkişâfını mümkün kılacak bir fırsatı kaçırmamak dûrbinliğini göstermiş oluyorlar demektir. Bu dûrendişliği Ermeni milletinin hâl ve âtisi itibarıyla hüsn telakki ederiz. Ermenistan için gerçi son vakayî elîm bir ders olmuştur; fakat bu dersin âtiyen telâfi-i zarara esas olabilecek birçok intibâh noktaları mevcuttur; Ermeniler bunlardan istifade ederek siyasetlerini hayalî hesaplardan ziyâde, müsbet düşüncelere istinâd ettirebilir ve çılgın hareketlerin avaâkıbı hakkında sâbit kanaatler edinebilirlerse Ermenistan'ın bir hükümet-i müstakile olarak yaşamasını ve müstakbel inkişafını taht-ı emniyete sokabilirler. Ermenileri bugünkü vaziyete düşüren kendi çılgın hareketleri olmuş idi. Bu vaziyetten kurtaracak olan da yine kendi dûrendişlikleri, siyaset-i basiretkâraneleri olabilir. Bu hususta komşu Gürcistan onlar için şâyân-ı tedkik iyi bir numune teşkil eder. Gürcü zimâmdâranının haricin tahrik ve teşvikatına kapılmayarak kendi hakiki ihtiyac ve menfaatlerinin icabâtını takdir etmeleri ve komşu milletlerle münasebat-ı hüsneperverdesine matûf imtizâckârane bir siyaset takib eylemeleri şâyân-ı takdir bir eser-i basiret olarak gösterilebilir. Ve Ermenilerin de velev bundan sonra olsun böyle hakiki ve hükümet şîârve menfaatine uygun bir siyaset takib eylemeleri zararın herhangi noktasından dönülerek elde edilecek kâr cümlesinden olmak üzere hesap olunabilir.

Belge No: VI⁶

Anadolu ile İstanbul arasında husumet yoktu diyenler yalan söylerler. Husumet vardı, hem adamakıllı vardı. Çünkü İstanbul milletin büyük davasına karşı hiyanet ve ihanet etmiş idi. Anadolu; kahraman ecdadın bize vedâ bıraktığı güzel vatani her taraftan parçalamağa ve istilaya koşuşan, asırlarca şanlı gölgesi altında yaşadığımız ve istiklâlimizi yaşattığımız bayrağımızı elimizden almağa, yerlere ve çamurlara atmağa gelen düşmanlara karşı giriştiği mukaddes mücahedesinde İstanbul'u da düşmanların arkasına takılmış ve içlerine karışmış olarak buldu idi.

Resmî İstanbul, düşmanlarımızın pîşdârlığını deruhde etmiş idi. Anadolu'yu çiğnemek, Anadolu'nun mücadeleci kuvvetlerini kırmak, düşman esaretini Anadolu'nun göbeğine, iliklerine kadar sokmak için, mahiyeti bugün daha çok iyi anlaşılın salîb sefirinin -yazık ki- eli kanlı bayraktarlarından olmuş idi, gelen düşmandan daha ileri atıldı. Hilafet ordularıyla, kuvâyı tenkiliyeleriyle, bilmem daha ne gibi nam-lar altında ileri sürdükleri haşerât ile düşmanın yolunu açmak istedi, muavenet ve teshilat vadisinde herşeye başvurarak, en necib vasıtaları tezlile kadar inerek elindeki kuvveti sarfeyledi, ne mümkünse yaptı.

Bunu yapan resmî İstanbul'du, Damat Ferit Hükümeti idi. Ve şüphe yok ki İstanbul'un bu hiyanet ve cinayetinden bütün İstanbul halkı mesul değildi ve olamazdı. Muhitin şerait-i hakimesi altında sesini çıkarmağa muvaffak olamayan o halkın temiz vicdanlı, kalbi Anadolu'ya merbut olanları vardı. Bunların kimi Anadolu'ya geçerek kimi İstanbul'da kalarak Anadolu'nun davasına, davay-ı istiklâline maddeten ve manen yardımdan geri kalmıyorlardı. Anadolu bunu da bilmiyor değildi, biliyordu ve onlara karşı kalbinin köşesinde derin bir hiss-i muhabbet, berikilere muhabbetle karışık bir de merhamet taşıyordu, onları İstanbul'un Anadolu'ya karşı hiyanet orduları besleyen sefillerinden ayırmış idi. Ve ayırdıktan sonra da İstanbul'u millet davasına karşı hiyanetle itham eylemiş idi. Evet; İstanbul Anadolu'ya karşı, millete karşı pek hainane ve pek düşmanca bir tavır ve meslek tutmakla kendini bu haklı itham altına sokmuş idi, ve İstanbul'un bu mesleği Anadolu ile İstanbul arasında derin husumet uçurumlarının açılmasına sebep olmuş idi. Anadolu kendisine, mevcudiyetine en melûn kasdları havale eden düşmanlarla elele veren İstanbul'a tabîi mu-

⁶ Faik Ahmet, "Husümetin Sebepleri", 29 Nisan 1921.

habbet gösteremezdi. Eski merbutiyeti, ulvî alâkayı muhafaza edemezdi. İstanbul Anadolu'nun, milletin düşmanlarıyla birlik yapmakla, onları bütün maddî ve manevî yardımlarla takviye etmekle bu rabıtayı kendi eliyle kırmış, yok etmiş idi. İstanbul artık Anadolu nazarında eski İstanbul değildi. Onun lâyemût güzelliğini yabancı eller lekelemiş İstanbul'u, milletin, Anadolu'nun ebedî nefret husumetine lâayık bir şehir, bir memleket haline getirmiş idi. Çünkü İstanbul artık düşmanların yârı olmuş, milletin kalbine hançer gibi saplanmak istiyordu. Anadolu bir taraftan kapılarını zorlayan ve ayağını harimimizden içeri atan düşmanlarla, düşman sürüleriyle uğraşırken; diğer taraftan da İstanbul'un düşmanlığını, İstanbul'un hiyanetini omuzlarında taşıyan halife ordularıyla çarpışıyor aylarca o orduların saçtığı pislikleri temizlemeğe uğraşıyordu. İstanbul gerçi Anadolu'nun mücadele ve mücahedesindeki azmini kıramamış, düşmanlara yaptığı, yapmak istediği muavenetin katî bir semeresini elde edememişti. Fakat Anadolu'yu uzun müddet uğraşmağa, düşmanlarına katî darbeleri bir an evvel indirmek imkânından mahrum kılmağa vasıta olmuş idi.

Velhasıl İstanbul, mukadderatının südsüz ve vicdansız insanlar elinde kalması yüzünden memlekete unutulmaz fenalıklar, izleri kolay kolay hatıradan silinmez cinayetler hazırlamış ve bu fenalıkları vasi bir mikyasta tatbik için çok çalışıp çabalamıştır.

Bütün bu malûm olan şeyler ortada durup dūrurken, Anadolu ile İstanbul arasında husumet yoktu denilemeyeceği gibi, bu husumet sebepleri de bilküllüye zâil olmuştur denilemez. Evet, husumet vardı ve bu husumetin sebeplerini İstanbul ihzâr eylemiş idi. Şimdi izâlesi de yine ona düşer. Biz de bu husumetin zâil olmasını da isteriz. Ve bu arzu ile temenni ederiz ki, İstanbul bu husumetin izâlesine uğraşsın, bu da efâl ile amâl ile olur. Anadolu'nun İstanbul'a muhabbet bağlaması, husumet hisleri yerine muhabbet hislerini ikame eylemesi, İstanbul'un efâl ve harekât-ı muhâbbetkâranesi sayesinde kendiliğinden husûl bulur.

Biz İstanbul'u; Anadolu'nun husumet hislerini silmeğe matûf bir aşk-ı milliyetperverane ile bu yola doğrulmuş ve milletin ayrılık ve gayrılığı kalmadığını bütün cihana karşı isbat edecek bir surette temiz bir çehre ile kalkışmış görmektedir ki çok memnun oluyor, milliyetperver İstanbul'un ve İstanbulluların, Anadolu'ya uzattıkları eli samimiyetle tutuyoruz.

Belge No: VII⁷

Vaziyet-i umumiyemiz hakkında bugün bu sütunlarda şöyle umumî bir tedkik icrâsını mürasib, hatta faideli bulmaktayız. Hergün şu veya bu vesile ile temas etmekten hâlî kalmadığımız davay-ı milliyemizin vâsıl olduğu galibiyet safhasını bu suretle daha vâzıh bir şekilde görmek, Anadolu'nun Millî Mücadele sahasında ne derece ilerlemiş, gayesine yaklaşmış olduğunu anlamak mümkün ve müyesser olur.

Anadolu bugün davasını son zafer merhalesine isâle kadar ve müheyâ bir vaziyetin sahibi bulunmaktadır. Bu vaziyete geçinceye kadar Anadolu birçok merhaleler atladı; birçok müşkülâtlar, tehlikeler devirdi; dâhilin kıyamlarına, haricin hücumlarına yılmaz bir azimle, çelik bir imân ile karşı durdu. Didindi, uğraştı; nihayet davasını işte bugünkü zafer ve galibiyet hedefine isâle muvaffak oldu.

Anadolu millî mücadelesine başladığı zaman her taraftan düşman çenberiyile ihata edilmiş idi. Haricde hiç bir dostu ve taraftarı yoktu. Bilakis bütün Garb alemi Türkün düşmanı olmuş, Türklerin hakk-ı hayat ve istiklâllerine nihayet vermek, Türkleri harita-ı alemden silip süpürmek Garbın müşterek düşüncesi, müşterek emeli halini almış idi. Anadolu öyle bir vaziyette idi ki, düşmanları yalnız haricdekilere, Garp emperyalistlerine inhisar etmiş de değildi. Dâhilen birçok düşman eczâi ve anâsır ile de penceleşmek, fikret ve fiilen mücadele etmek mecburiyeti karşısında bulunmuş idi. Dâhilde bir zümre düşmanlarla teşrik-i mesaî etmiş, Anadolu'nun millî ve mübarek mücadelesini akâmete uğratmak hususunda her nevi vesait müracaat bu zümrenin yegane endişesi olmuş idi.

İşte Anadolu böyle haric ve dahilin düşmanlıklarıyla karşılaşmış bir vaziyette müdafaa-i mevcudiyete kat'iyen azmetmiş ve bu azim ve karar ile de harekete geçmiş idi. Anadolu'nun bu hareketi maddî ve mükemmel vesaitten ziyâde Türk'ün yaşamak hususundaki kabiliyetine, lâyezal azmine istinad ediyordu. Düşmanlarımız ise silahtan, cephaneden, mükemmel harb vesaitinden mahrum bir Anadolu'nun giriştiği harekete, devamsız ve ehemmiyetsiz bir hareket nazarıyla bakmakta, Türk'ün göstermek azminde bulunduğu mukavemeti- bir hamlede kırmak mümkün olur zan ve zehabıyla- hiçe saymakta bulunmuşlardı. Şu kadar ki, bidâyeten çok kuvvetli olan bu zan ve zehab pek az zaman zarfında kuvvetini gaib etmeğe başlamış, Türk muka-

7 Faik Ahmet, "Vaziyet-i Umumiyemize Bir Nazar", 21 Teşrin-i sani 1921.

vemetinin ehemmiyeti gittikçe düşmalarımızın nazarında kuvvetle canlanmağa başlamıştır.

Türk mukavemetinin düşmanlarımız nazarında tecelliye başlayan ehemmiyeti bilhassa Ermeni harekâtının muvaffakatiyle neticelenmesi üzerine muzâaf derecede kuvvet peydâ etmiş, Türk-Rus muhâdeneti ise Garb emperyalistlerini büsbütün endişenak bir vaziyete düşürmüş idi. Filhakika bidayeten sırf kendi kuvvetine, sırf kendi azmine istinaden millî mücadele sahasında isbat-ı kudret ve mevcudiyet eden Anadolu bu mücadele sahasında bilahare Bolşevik Rusya'yı kendisiyle tabîi bir müttefik halinde bulmuş idi. Rusya da bizim gibi Garp emperyalistlerinin suikasdine marûz kalmış, esarete mahkûmiyeti istihdaf eden bir vaziyet karşısında bırakılmış idi. Şarkın iki büyük milleti bu suretle mücadele sahasında müşâreket arzeden bir vaziyetin içinde bulduklarını görüyorlardı. Düşmanlar müşterek, harice karşı mücadele hareketinin hedefleri de müşterek idi. Ruslar, Garp emperyalistleri tarafından üzerlerine tasallut edilen kuvvetlerle çarpışıyorlar, Cenubdan Denikin şimalden Kolçak, garbden Budanic ve daha bilmem ne ordularıyla vuruşuyorlar, garbe karşı hürriyet ve istiklallerini kurtarmak endişesiyle çalışıyorlar, Türkler de aynıyle Garb fütuhatçılarının Anadolu'ya saldırdıkları Yunan sürüleriyle, Şark vilayetlerimizi istilaya sevk edilen Taşnak kuvvetleriyle, Anadolu mukavemetini kırmak gayretiyle düşmanlar hesabına üzerimize saldıran hilâfet ordularıyla aynı maksatla, istiklal ve mevcudiyetlerini kurtarmak emel-i mukaddesiyle çarpışıyorlardı. Her iki milletin vaziyeti şu suretle mücadele sahasında müşterek bir mahiyet arzelmekte ve aralarında tabîi bir rabıta-ı ittifakîyenin mevcut olduğu görülmekte idi. Bu rabıtayı iki milletin zimâmâdârını büyük bir hüsnü niyet ve samimiyetle takviye eylemekte, resmî ve ahdî bir şekle sokmakta gecikmediler. Ve bu suretle Şark alemini Garbın müşterek hücum ve savletine karşı müttefik bir kitle halinde birleştirmeye muvaffak oldular.

Bundan sonra Şarkta hürriyet ve istihlâs mücahedesine girişen milletler için yeni bir devr-i muvaffakiyet açılmış ve milletlerin istihlâs davaları zaferden zafere yürümeğe başlamıştır. Ruslar, Denikin vesaire ordularını sildiler, süpürdüler denize döktüler. Türkler ise Taşnak hükümetini ortadan kaldırmak suretiyle şarktan geçen düşman çemberini kırdılar; garbde hilafet ordularını dağıttılar. Ve Yunan sürülerini de Birinci ve İkinci İnönü darbeleriyle Anadolu'da kendilerine mukadder olan akıbet-i izmihlâlin kenarına kadar sürükleyip götürdüler. Daha evvel Venizelos'un sukutunu hazırlayan ve bilâhare Yu-

nar sūiülerini perişan bir vaziyete sokmak suretiyle Kral Kosti'nin dahildeki mevkiini de fevkâlade tezelzüle uğratan Anadolu, hareket-i millîye sahasında temîn eylediği bu azim muvaffakiyetlerle Şarkta Avrupa'nın fütûhat siyasetini temelden sarsmış, Türk'ün istiklâline hürmet lüzümünü düşmanlarına telkin etmeğe başlamıştı. Bu devre ve vaziyetin en belli başlı hadiseleri, İtalyanlar tarafından Antalya'nın tahliyesi, Türklerin, Anadolu hükümet-i millîyesinin konferansa daveti, Sevr muahedesinin tadilinden ve Türklerin hukukundan bahsedilmeye başlanması gibi tahavvülat-ı mühimmeden ibarettir. Bu tahavvülata bir de Yunanlıların münferid vaziyette bırakılmış olmasını ilâve etmek iktizâ eder. İtilâf devletleri bilhassa Fransa ile İtalya, Yunanistan'ın Şarkta bir iş görmeğe muktedir olamayacağını anladıktan sonra Venizelos'un sukutunu bahane ittihaz ederek Yunanistan'ı himâye siyasetinden feragat etmişler ve Sevr muahedesiyile muhtel olan hukuk ve menfatlerinin icabâtına tevfiik hareketinde kusur etmemişlerdir.

Bütün bu tahavvülattan meyûs ve endişenak olan Yunanlıların Londra konferansı mukarreratını reddederek Anadolu'da icrâsına teşebbüs eyledikleri taaruzun akamete uğraması ve Türklerle İkinci İnönü zaferini temin eylemeleri vaziyeti bir kat daha aleyhlerine çevirmiş, ve nihayet Sakarya mağlubiyetiyle Yunan meselesi de kendiliğinden bertaraf olmak derecesine gelmiştir.

Yunan sürülerini katiî surette mağlûp eylemek ve bir daha kendilerine gelmeyecek bir vaziyette Sakarya'dan geri atmak suretiyle Türklerin kazandıkları parlak zafer, siyasî vaziyetin artık tam ve kâmil bir şekilde inkişâfını temin etmiş ve bizi gayemize hayliden hayliye yaklaştırmıştır. Bu yeni vaziyetin en başlıca hadiseleri: Yunan davasının iflâsı hadisesinin Avrupa'ca katî surette anlaşılması, Fransızların doğrudan doğruya ve hukuk-ı millîyemize riâyet suretiyle bizimle akd-i itilâf eylemesi ve Adana'nın tahliyesi, Sevr muahedesinin bir kere de şu suretle parçalanması, İtalyanların da aynı eseri takibe koyulmaları, Avrupanın efkârının tamamen lehimize dönmesi ve Yunanlıların da mecburên sulh ve tavassut dilemeğe başlamalarıdır.

İşte Anadolu'nun Mücadele-i Millîye sahasında birçok merhaleler geçirerek vâsıl olduğu son nokta. Bu noktadan sonra gayeye erişmek için tek bir merhale kalmıştır ki, Anadolu bugünkü vaziyette davasını o son zafer merhalesinde isâle kadar ve müheyyâ bulunmaktadır. Bu son ve katiî neticeyi istihsâl için pek çok beklemiş olmayacağız. Mücadelemiz, en çetin ve müşkül mesafeleri katetmiş, hedefin pek çok yakınına vâsıl olmuştur. Netice-i katiîye artık göz ile görülecek, el ile tutulacak dereceye gelmiştir.

Belge No: VIII⁸

Hariciye Vekili Yusuf Kemal Bey, bugün veya yarın Avrupa payitahtlarına müteveccihan Ankara'dan müfârekat edecektir. Hariciye Vekilimizin işbu seyahati, milli davamızı Avrupa payitahtlarında müdafaa etmek, meşrû ve muhakkak taleblerimizi doğrudan doğruya icâb edenlere bildirmek ve bütün cihana anlatmağa çalışmak maksadına mebn'dir.

Şark Meselesinin İtilâf devletleri zimâmdârânı arasında bilvasıta görüşülmekte olduğu ve pek yakında Paris'de aynı maksadla bir konferans akdedileceğinin söylenilmekte bulunduğu şu sıralarda Türkiye Hariciye Vekilinin Avrupa'ya bir seyahat kararı vermesi ve bu seyahatte dava ve mücahedemizin istinad eylediği meşrû hakları ve prensipleri ve Türklerin harb ve sulh gayelerini bütün cihana anlatacak olması isabetinde hiç kimsenin tereddüd etmeyeceği faideli bir düşünce ve karar mahsulüdür.

Bu kararın ve bu seyahatin herşeyden evvel Türkleri harb ve darb zihniyetiyle malûl göstermek isteyen düşman propagandalarının önüne geçmek ve Türklerin millî taleplerinin, maksad-ı mücahedelerinin neden ibaret bulunduğunu yakından ve tam zamanında herkese, bütün Garb alemine bildirmek için intihab edilmiş en doğru ve faideli bir yol olduğuna şüphe yoktur. Düşmanlarımız bize karşı muhtelif cephelerden hücum etmektedirler. Bu muhtelif cephelerden biri de propaganda cephesidir. Yunanlılar bilhassa harb cephesinde mağlup olduktan sonra bütün kuvveti ve bütün gayreti bu beriki cepheye vermiş ve o cepheden var kuvvetleriyle üzerimize çullanmışlardır. Bu cephede çalışan yalnız Yunan nazırları, siyasi memurları değildir. Aynı zamanda papasları da, metropolidleri de bütün Avrupa payitahtlarında dolaşarak Garb efkârını aleyhimize imâle için çalışıyorlar. Vakayi'n Türkler lehine inkişâf ettirdiği siyasî vaziyetleri yığın yığın tezvîrât ve ifsâdâtla aleyhe çevirmek istiyorlar. "Türkler sulh düşmanıdır, Hıristiyan ekalliyetleri taht-ı zulm ve esaretlerinde tutmak isteyen bir millettir, Anadolu'da Hıristiyanların vaziyetleri çok şâyân-ı merhamet bir haldedir. Yunanistan'ın elinden tutulmaz da bilakis Türklerle mülâyim bir vaziyet alınacak olursa Şark'ta Hıristiyanlık için huzur ve emniyet imkânı tamamen münselib olacaktır" yolundaki propagandalarıyla ve daha bu kabil bin türlü tezvîrâtla ve Şark ahvaline yabancı olanları tereddüde düşürecek sanfalar icadıyla ortalığı bulandırmak ve efkâr-ı medeniyeyi kendi taraflarına celbetmek arzu ve gayretini gü-

8 Faik Ahmet, "Bir Seyahat", 8 Şubat 1922, No: 529.

düyorlar. Yunanlılar akıllarınca silah kuvvetiyle kazanamadıkları şeyi, propaganda kuvvetiyle elde etmek istemektedirler. Ve devletlerin tam Şark Meselesi hakkında müdafaa-i efkâra başlamış buldukları bir sırada, bu husustaki gayret ve faaliyetlerini arttırmış bulunmaktadırlar.

Bu vaziyette, düşmanlarımızın muhtelif cephelerden vâki olan hücumlarına karşı bizim de muhtelif müdafaa cepheleri tesis etmemiz pek tabii ve pek lüzümlü birşeydir. Hariciye Vekilimizin Avrupa'ya seyahatini bu noktai nazardan yalnız bir isabet değil, hatta zaruret eseri addeylemek lâzımgelir. Hak ve hakikatin kendiliğinden tecellisini beklemek tabii her zaman için doğru birşey değildir. Onu bir an evvel tanıtmaya çalışmak, bu hususta her nevi imkân ve vesaitten istifade eylemek, düşmanlarımızı harp cebhesinde olduğu gibi siyaset cephesinde de, propaganda cephesinde de mağlup eylemek bizi gayemize daha kolaylıkla ve daha kısa bir yoldan isâl edecek bir tarîkdir, ve biz bu tarîki tutup yürümeyle çok şey kazanmak, davamızı daha suhûletle gayemize isâl eylemek imkânını elde etmiş olacağımıza şüphe yoktur. Bir defa bu sayede düşman propagandaları sahayı istedikleri gibi serbest bulamayacaklardır. Saniyen, Türk dava ve mücahedesinin ne derece meşrû ve muhakkak birşey olduğunu bütün Garb alemine tanıtmak imkânı daha geniş bir mikyasta elde edilmiş olacaktır.

Yusuf Kemal Bey'in Avrupa seyahatinden bunlardan başka hâsıl olacak faydeli neticelerden biri de şudur ki, İtilâf devletleri Şark işleriyle meşgul olmak istedikleri bir zamanda Türklerin sulh programlarını da resmî ve selahiyaddâr bir lisândan öğrenmiş olacak ve bu devletler Şarkda eğer hakikaten sulhün avdetini arzu ediyorsa ancak bu sayede aralarında müsbet bir netice verebilecek bir tesviye sureti kararlaştırmaya muvaffakiyet imkânını istihsâl etmiş bulunacaklardır. Filhakika Şark Meselesi öyle kolaylıkla ve her istenilen bir şekilde îade edilebilir birşey değildir. Ancak Türklerin hukuk ve mutâleb-i meşrûaları kabul ve tasdik edilmekle kabil-i îade olan Şark sulhü üzerinde devletlerin birleşip konuşacak olmalarından müsbet bir netice çıkması, Türklerin fikirlerini ve taleplerini anlamak ve ona göre bir karar vermek sayesinde mümkür olabilir. Bu itibarladır ki, Yusuf Kemal Bey'in Avrupa seyahati devletleri beyhude yorgunluklardan ve işi cezrî bir surette halledemeyecek olan tesviye suretleriyle Şark buhran ve ihtilâtatını uzatmaya meydan vermekten kurtarmaya az çok yardım etmez değildir. İtilâf devletleri malûm olduğu üzere Yunanlıların sulh şartlarını kesb-i vukuf etmiş bulunuyorlar. Bu kere de Türklerin şim-

diye kadar değişmeyen ve şimdiden sonra da değişmeyecek bulunan sulh şartlarına âgâh olacaklardır. Bunların tevfiği gayri-mümkün görüldüğü ve Yunanlılar tarafından Türklerin sulh şartları kabul edilmediği takdirde işi konferanstan konferansa havaleden ise, Yunanlılara “Mesele budur. Sulh de bu şekilde olur, ister kabul edersiniz, ister etmezsiniz” deyip Yunanlılar harekâtında serbest bırakmak, işin siyasi müzakerelerle beyhude yere uzayıp gitmemesinden ve neticenin yine bilahare aynı noktada karar kılmasından tabii daha doğru ve daha şâyân-ı tercih bir şey olur.

Herhalde Yusuf Kemal Bey’in Avrupa seyahati Şark Meselesini müzakere edecek olan konferansın mukarreratı üzerinde çok faydeli tesirler icrasından hâli kalmıyacağına ve hiç olmazsa bu seyahatin devamını ve mutâlebemizi bir kere daha gerek İtilâf devletlerine ve gerek bütün cihana ismâa bir vasita ve vesile teşkil edeceğine şüphe yoktur.

Belge No: IX⁹

Muhabir-i mahsûsumuzun bugünkü kısm-ı mahsûsumuzda mün-deric telgraflarla bize isâl eylediği haberlere nazaran Büyük Millet Meclisi Hükümeti, İtilâf devletlerine yeni bir nota vermiştir. Bu nota ile hükümet, İstanbul’da idaremizin teessüsünden devletleri resmî bir şekilde haberdar etmekte ve aynı zamanda bu yeni vaziyetin tevliid ettiği lüzûm ve zarûretler üzerine Müttefiklerin nazar-ı dikkatini celbeylemektedir. Bu lüzum ve zarûretlerden biri Trakya’da olduğu gibi mahallin asayiş ve inzibatını temin etmek ve idare işini de yoluna koymak için İstanbul’a memurîn ve kıtaat göndermek ihtiyacının hâsil olduğu, diğeri de artık İtilâf kıtatının İstanbul’da devam-ı ikâmetine bir sebep ve lüzûm kalmadığıdır.

İstanbul’da milli idarenin teessüsüyle ora vaziyetinde gayet tabii olarak derin tahavvüllere ihtiyac husûle gelmiştir. Bu ihtiyac sınaî ve hissî sebeplere merbut birşey olmayıp icabat-ı maslahattan mütevellidir. İstanbul’da müesses yeni idare ile, mevcut şerâitin telifi imkânı mevcut değildir. İstanbul’da Milli idârenin teessüsü demek herşeyden evvel orada yeni bir ruhun yerleşmesi demektir. O ruh ise ancak tabii şerâit ile telif edilebilir. Mevcut gayri tabilikle bir türlü ülfete icbâr edilemez, İstanbul’un vaziyet-i hâzırasında tahavvül ihtiyacını tevliid eden asıl sebep budur. Sâniyen Millî Ordunun lâzım ve faydeli olan şekilde esasgîr olması, İstanbul’da hükümet kuvvetinin vücûdunu his-

9 Faik Ahmet, “Hükümetin Nötası”, 9 Teşrin-i Sani 1922, No: 758.

settirecek şerâite mütevakıftır. Mahallin asayiş ve inzibatını temine kafî bir kuvvet ve vaziyet sahibi olmak bu şeraitin başında gelir. İnzi-bat olmayan yerde idare olmaz. Sonra gerek inzibat ve gerek idare işlerini tanzim ise ancak serbest ve hakim şerait altında mümkün olur bir şeydir.

Hükümet, İtilaf devletlerine verdiği notada mevcut ihtiyaçları gayet makûl bir şekilde ileri sürmüştür. Bir defa asayiş ve inzibat mahalliyenin temîni hususunda İstanbul'a kıtaat sevki ihtiyacının tabî olduğunu bildirmiştir. Ve Trakya'yı da misal olarak göstermiştir. Trakya yalnız bu hususta değil İstanbul'da Millî idare teessüs ettikten sonra işgalin devamı için ortada bir sebep bulunamayacağına da misal olabilir. İstanbul'da artık İtilâf kıtatının bulunmasına ve işgalin temâdisine hakikaten bir sebep kalmamıştır. Oradaki işgal bundan sonra hiçbir manâ ifade etmeyeceği gibi devletler için de pek fuzûli bir bâr teşkil eder. Devletler şimdiye kadar bitarafılıklarını ileri sürerek vaktiyle Yunanlıların İstanbul'a tecâvüz teşebbüslerine karşı muhalefet eylediklerini sebep göstererek Millî kuvvetlerin İstanbul'a girmemesini iltimâs eylemeği işlerine elverişli görmüşlerdir. Bu müşterek iltimâs kararında İstanbul'da ayrı bir hükümetin mevcut olması da hayli müessir olmuş ve o hükümetin mevcudiyetini yaşatmak devletlere faide-li birşey görünmüştür. Bu vaziyet karşısında bizim kararımız da İstanbul'u sulhten sonra teslim etmekte bir mahzur görmemekten ibaret olmuştur. Halbuki şimdi vaziyet, İstanbul'da idaremizin teessüsiyle yeni şerâitin vücûdunu zarurî kılan bambaşka bir şekle inkılâb etmiştir. Bu yeni şekil ve vaziyette Mudanya mukarreratının aynen muhafazası için muktezî şerait çok tebeddüle uğramıştır. Vakayi' yeni kararlar ittihazi mecburiyetlerini doğurmuştur. Devletler için de ortada işgali temâdî ettirmek için müntaki bir sebep kalmamıştır. Bilakis bu işgalin bir an evvel refi için yeni sebepler vücûd bulmuştur. Bundan böyle işgal masrafının kendilerine aid pek fuzûli bir bâr şekline girecek olması ve sâniyen sulh devresi arefesinde sui tefehhümler ihdâsına müsaid bir vaziyet muhafazasında isabet bulunabileceği bu cümledendir. İstanbul'da İngiliz işgaliyle veya herhangi bir işgal ile Türk idaresinin bir arada yürümesine imkân yoktur. Sonra faide de yoktur. Bilakis zarar vardır. Ve bu zarar ihtimâl ki sulh üzerinde müessir olacak derece ve şekillerde tecellî edebilir. Millî idarenin gayesi İstanbul'un hürriyetini ve hükümet kuvvetinin orada azami bir nüfuza malik olmasını temin olacağı şüphesizdir. Bu gaye ile işgal keyfiyetinden mütevellid haricî bir tazyîkin mahsusiyetini telîf kabil olamaya-

caktır. Ve bundan ihtimâl bir çok sui tefehhümler tevellüd edip duracaktır. Onun için en iyisi, işin en makûl şekilde icâbatını yerine getirmekte tereddüd etmemek olmalı. İstanbul'da işgal kuvvetlerinin devamı ikâmetine sebep kalmadığını vakayiin isbatına terk etmeden kabuldeki faide tercih olunmalıdır.

Belge No: X¹⁰

İtilâf devletleri Lozan Sulh konferansına Bâbîâliyi de davet eylemişlerdir. Ve bu davet "Türkiye Sultan Hükümeti" nâmına vuku' bulmuştur. Anlaşıyor ki bu devletler Türkiye'de bir millet hükümeti ve bir de sultan hükümeti diye iki hükümet farz ediyorlar. Ve bu iki hükümeti de Sulh Konferansına murahhas izâmına davet ediyorlar. Bunların bu faraziyelerinde hukukî bir isabet ve hatta hüsnü niyet eseri görmek imkanı mevcut olmadığı gibi Türkiye milletinin haysiyet ve istiklâline riâyet mefhumıyla kabil-i telif bir mahiyet tasavvuru'da kabil değildir. İtilâf devletleri şüphe yok ki, Türkiye'nin demokratik bir devlet ve hükümet teşkilâtına mâlik olduğunu pek iyi bilirler. Ve böyle bir teşkilâtın sırf salatanat-ı millîye esasına müstenid bulunduğunu, demokratik hükûmâtda unsur-ı aslî ve esasının millet olduğunu da kezâlik pek ala müdriktiler. O halde bütün bir milletin irâde ve amâlini temsil eden ve parlamanto kuvvetini muayyen hududlarından daha geniş bir sahada azami selâhiyetle haiz olduktan başka icrâ kudretinde nefsinde cem'eden velhasıl milletin yegane selahiyetdar mümes-sili bulunan bir meclis haricinde nasıl olur da başka bir nam ve ünvan altında bir hükümet kabulüne imkan-ı maddi ve hukuki tasavvur ederler, anlaşılmaz. Tabii hüsnü niyete, ma'kulâta mahmûl olmak üzere anlaşılmaz. Yoksa suiniyet ve entrikaya matûf olmak şartıyla pek alâ ve pek güzel anlaşılır.

İstanbul'da hükümet nâmı altında teşekkül eden heyete kuvvet veren, vücud veren, nam ve ünvan veren hep itilâf devletleridir. Bu heyetin militle, irâdei milliyeyi temsile selahiyetdar teşkilât ve tesisat ile hiçbir münasebeti mevcut değildir. Ve haddi zatında böyle bir heyetin hukuken varlığını kabule imkân yoktur. Bir hükümet hukuken teşekkül edebilmek için birtakım eşkale ve şerâite muhtacdır. Milletın tanımadığı bir heyeti hükümet olarak başkalarının tanımakta ısrar göstermesi çok fuzuli ve çok manasız bir harekettir. Hatta o milletin saltanat ve istiklâl hakkına bir tecâvüzdür.

10 Faik Ahmet, "İstanbul Heyeti", 6 Teşrin-i Sanî 1922, No: 755.

Müttefikler bu hareketlerini hüsnü niyetle telife hiç zaman ve hiç bir suretle imkân bulamazlar. Bir defa İstanbul'daki heyetin Türk milleti namına söz söylemek selahiyetini haiz bir kuvvete istinad etmemekte olması itibarıyla bulamazlar. O heyet, hükümet namını işgalin tevliid eylediği gayri tabii vaziyet sayesinde muhafaza edebilmektedir. İşgal ise muvakkattır ve devletler Mudanya mukarreratıyla İstanbul'un sulhün akdini müteakib Büyük Millet Meclisi Hükümetine teslim eylemeği kabul ve taahüd etmişlerdir. İşgal refolunduğu gün o heyet de ortada yoktur. Hükmen ve hukuken yok olduğu gibi o gün fiilen de yok olacaktır. Böyle bir heyetin ise bir sıfat ve manâsı mevcut olamamak ve ona vücud vermekte gösterilen ısrarın hüsnü niyetle telifine imkân bulunamamak pek tabii birşeydir. Sanîyen devletlerin Mudanya'daki tahhüdatlarıyla da son hareketlerini telif ve hüsnü niyete hamlelemek kabil olamaz. Mudanya mukarreratıyla İtilâf devletleri Trakya'yı derhal ve İstanbul'u musalehadan sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümeti idare ve hakimiyetine teslim eylemeği kabul ve taahüd etmekle Türkiye'nin yegane meşrû, ve sahibi selahiyet hükümetinin Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümeti olduğunu tanımlar ve hatta yalnız onunla mukavelenameyi imza etmişlerdir.

Şimdi İstanbul hükümeti, yok sultan hükümeti diye ortada diğeri bir hükümetin mevcudiyetini farz ve kabul etmekteki manâyı biz anlamıyor değiliz. Pek alâ anlıyoruz. Hatta Türkün namahdûd bir sabır ve teeni ile muhafaza ettiği musalemetperverane temayülattan mütevellid imkân sayesinde İstanbul'un işgalini sulhün akdine kadar temâdi ettirmeğe matûf gayretlerin sırrını da şimdi tamamen meydana çıkmış bir şekilde görüp öğrenmiş bulunuyoruz. Maksud İstanbul'daki heyetin hayatını bir müddet daha uzatmak ve sulh konferansında iki heyetin vücudundan istifadeyi matûf entrikalar çevirmek imkânını elde etmek olduğu açıklamıştır. Bâbîâli'nin sulh konferansına davet edilmesi esasen meçhul olmayan bir hakikat üzerindeki mazlimiyet perdesini tamamen yırtmıştır. Fakat derhal ilâve edelim ki, artık vaziyetin entrikaya, dolaba vesaireye tahammülü olmayan, Türk silahının hakkı tanıtmağa muktedir bulunduğunu aleme gösterden yeni safhasında hüsnü niyet ve samimiyetten ârî olan her fiil ve hareket tesirsiz kalmağa mahkumdur. Ve şüphe edilmesin ki Bâbî âlinin davet edilmesinden hatta faide yerine belki de zarar görülecek ve bu zarar bizden ziyâde başkalarına aid ve müteveccih olacaktır.

۲ حزيران ۱۳۳۶ - ۱۹۲۰

۲ - ۳۳۳

صاحب امتیاز و سر محرری: دعوی و کلی فائق احمد

ملک و منتشر ایچون منید اولان آثاره ضمیمه لر آئیندر دوج اولتیان اوراق اعاده اولتاز

غزیه به متعلق اولان اوراق باش محررک نامت کوندلیدر

اعلانات ایچون ادارمخابه مراجعت ایدیلیدر

استقبال

تاریخ تأسیسی [۱۳۳۴ - ۸

شمدیک هفته ده ایکی دضه بازار و چهارشنبه کونتری نشر اول

۱۴۳ نومرو

بولی عصب

خلافت روسی

بولی ، دوزخه و قابله شاعده اولاز ، شهر مزه کان شاهان استباد بر ذلک تفصیلاتی ، عیناً قاز تلر مزک انظار غیر ایلوروز : بوگون بولیده حرکم تام اون اولور . بو دن برینجی آی اول مستقا سنجاغده مسافره بولدیقم سردهده چرکس و آبانلری آیفانلدریش ود بولان قوه عکره بی آئی اولهرق باد رایکی شایلی تیل و مأمورین حکمده و مال مدبری صیمی آفندی ایله بعضی ما ضرب و یویولتریه ایپ طاقه عرق س کزدیرمک صورتیه تشپرو بوزی دیوان حرب عرفی حسخانه مستوره و چالیرلی سربست برافشردی . بولی متصرف اولان جندریک ، قانداک اهمیت و زنا کینه متناسب قلعی برخط تقویت ایتماسدن استناده ای دن اوو اشتلاقی کجیبان اسطری معلوم بستر پانانتیه واسطه کوزدیگی خبر وود تشوقات و دعوتلری اوزونیه دوزج و چرکسلی [حسلافت اردوسی] نام بولی قشملر زبونی کوبیلیرلی ده بولور ایشلردر . ایلك ایشکدار اقلری متصرف سوق ایله حبس و شعبه دهکی اسلحه و وحشی اوراق رسبه بی باغما ایشک و محبوس موقوفین و محکومین سربست برافش اولن ایکی کون سوکر . ایدی که قرمه قلمبه بولی حوالیسی قوای تأدییه ذ

مستخبرات موقوفه

ففقاس حرکاتی

ارمنی مظالمک دوایی

موجودی ۱۰۰۰۰۰ و اکثریت عظیمه سی اسلام اولان اوزرینجی بولک و یکی اردوسی باکریه واسیل اولنده ازربایجان قوتلریه مشترک کورده تاله محاربه ای دن بولک و یکی قطمان اون برنجی بولک و یکی قطمان اردوسی ایتماسدن اوشبه قرمز اردویه منسوب ۴۰۰۰۰ کیشکله بوقوتک ولاد قنقاسدن باکریه متوجماً حرکت ایتدیکنی ازینجی غزه لری سوزمقده در ازربایجان داغستان بولک و یکی متقی قطماندن مرکب ۱۴۰۰۰۰ کیشک بوقوت زکده زور و ایلینه تحفه ایشکده در . کاروانسرای اشغال ای دن ازربایجان ضابطه ایشلر آرمه سنده محاربه باشلامشدر ازکی ایداردن طوط سسلی ایشیلکده در ایشیلر بولی کندیلرله ارسق بولک و یگیری آرمه سنده محاربه اولورود دیه اعلان ایشکده در . کورجیلر چورورکمو اسلام منطقه سندن تمام اسکی حدودلریه یکیشلردر حدود بولی اسلام قطمانله اشغال ایشلدر ایشلر منطقه سندنک اسلام قوتلری کورجیلرک اوزاق جغتاه قلیانی معسارده دوام ایدیلور . زهوال جیه سنده دیر بولی اوزرنده کاش اولو خالی بوزرنده قارا طالی اسلام بولک و یکی ایشلر لک اولوم توبیلری قارشوسنده زنگی انبار اسلام منطقه سست بکیریشال برحاله ایشلر ایشلردر . ۲۳ ، ۲۴ - ۳ - ۳۶ تقریباً ۴۰۰۰ بوزمه وارمنی عسکری اولوغا لیلک بئش کیلو حشو شرفنده بیه یال قره سنی انزین عاصره ایشن اهالی بی برآزابه ملو بلا ده تضرکه جله سنی سوکودن کپیریشدر برقراردن ایشق ۳ ایشک ایله درت قانن فراره سوئس اولو بیاستدر ظم و قتاله اوغرایان اسلدر سیات و ناموسلر یئک فوراولسنی نیاز ایشکده در .

BELEGE NO: XIII (Istikbal, 2 Haziran 1920)

استقلال ایچون مجادله

ماده سابعه ک شدت و دهشتانی باشت و دولت استباریه ای فعل بر فلک نجه سده قارشوسنده بولنده بر دینی هر تونک و مسلمان اکلاش بولک بر صلیک قبول و تلقین ایشلرلنه ایشک و موافقت سائر لاله به جی قده سنده اغان افکار حصود کیش پوئتور . آرمه سینه الزم کین استابول مطبوعاتک لسانده ده عینی نغله در وحدت موجود اولدی کوربوسوز . بونون غزیه لر ، معاهده صلح به کله ملی و حیاتی بقا و موجودی نه تالیف قبول ایدر ای اولادینجی بولصک هیچ بر حکومت آدی طرفدن امضا ایلسته اشغال و بره به بیکین سولیلوردر . بیام صباح کی غزیه لر ایله ایشلر دولتک حایه و سرافیه سنی ترجیح ایشک لازمشد بیکین اولانده دن عار لانه دن ایلور و بریلور بولکر فرید باشا غزیه لر اوله کرگدر . ایاغول اوزرینه ایشلر ایلور سیاه قوت سون ای دن ولسنی یکدیگیکی علیه تحریک سوزیله نامق بره سلمان قالی آقیشده ایشلر سرام و ضابطه اش اولان ماکور شریک ، بومقصدی تمینه اوغراشمانی اشغال ده اوزاق کورلر . ایشق ملاق بولکری قیوله ایلله سی هیچ بوقوت مملتن اولایچق برین دور . ایشلر لک حایزه تفکر و امل بیلکده اولدی لری استابولک اشغال حرکتکله و اونی تقیب ای دن و قابله تماماً میدانه چیشندور . ولوسوق اشغال اوله اولسون ، بولک ایشلر سرافیه و جابه سنی طلب ایشک ، بر دولت حساب ، ایشلرله استیلا لادن طاق کیشدن و ایشکده ایشلر لک لوز و فزولری خنجرینه قییمزی تمام ایشلر کیمدن : شنه برحاله ایلور ایشر . بونو ملک صاحب ایدم ککدر . کندی سنی کولی بر مک کمان دهنده سندن اوموله به جی ترکک آت سوزیلور اولک ایچون ایشلر غزه و سرافیه سندن بخت ایشک ، مصر استیلا ک ایشلرکن زم اوردکده ایشلری قانده کی کورسورک حسن یق و صمیمیت آری شه ایدلمسز مظهرت و معاشق آکلوز ، منلی و ملکی وحدت و تانیبیز تصدیق ایدیلر معاهده موجود اولان و سربستی ایشک فزی کمان شرالمدن محرومیتیزی مؤدی بر اولان قیوداتوق ایدیلر بولمچه برده : بالخاصه اقتصادی ساعده دوام ممنونیلر قبول ایلرین ، بوقته .

صاحب امتیاز و سر محرری : دعوی وکیل فائق احمد

مناک و ملتیپون منید اولان اداره صحیفه لر آقیدر دج اولنجان اوردان اناده اولناز

غزتمیه متعلق اولان اوراق باتی محررک نامه کوندرلیدر

اعلامات ایچون اداره خانه به مراجعت ایلدیلدر

تاریخ تاسیسی [۱۳۳۴ - ۱۹۱۸

شمذیک هفته ده ایکی دفعه بازار و چهارشنبه کونلری نشر اولتور

۱۵۱ نومرو

خارجی خبرلر

موسقواده بین المللی عملیه اجتماعی
 خزان ایستاده موسقواده ایکنجیا
 نا یونال قونرمسی عقد اجتماع اینش بواجیه
 الی بیک عمله روسای حاضری بولتیدموقوندر
 ائتلاف متلری مهمتتلری ده ایستات و حسی
 ایشلردر . ایلك اجنماعده بک حاله نفاذ ابرا
 ایدلش و باکو تورک قومونست فرقه سی منلی محبه
 جفاریه یوق سورمکی بورنده الفیلاشن نما
 ایذین نفاذدرده بالخاصه انکتر عملیه یته ایکن
 اول زرده اولدق قری احساس ایلدیلدر .

§ ۹ خزان تاریخی موسقواده . منت
 براو اداعزه سی مذکور اجنماعده بولتوق زه انک
 فرانس ، ایٹالیانوروج دلک لری بک موسقووا
 کنگرری بیلدر بکده در .

انکاتره - بولشویک مذاکران
 لوند ۱۵ خزان (ت . ۵ . ۵) انکاتره
 رحاندر برذات پوتی ژورنال غزتمی عشاریا
 (قراسین) . قلاب ایجاز ایذا ، حاکم خط حرکت
 دارقاینه اعضایی آرمسند . زه بر ائتلاف حاصل ابر
 میه جفی بیان ایتدیلدر . موسیو ویستون جورج
 ولورد کوزرون روسیه ابر . مناسبات تجاری به مان
 کونین تاسیسی اعتراف ایکنکه قرا اورمشاردر

لویید جوزجک نکات سیاسی
 پارس ۱۱ (ت . ۵ . ۵) - نان غزتمی
 موسیو (لویید جورج) ک قناعت سیاسی به
 تدقیق ایتدی مسروده دیورکه :
 دول منقصدن هسیور ری به لته ، بکا !

تورک ملیتپورلری و آوروپا

آوروپا لیرک تورک ملیتپورلری حقیقده بک
 بک قنایا بکلیش قناعتی وار . تورک ملیتپورلری
 اتحاد حیافله و ام تلسیق ایذیلر و ملیتپورلری
 آوروپا به قرضی میدان اوقوق ذهینتک ناملی
 بیایلر . متارکدن سوکره استاسیوله کنن اجنایی
 غزتمه عشارلری بک تورکری بک سلیج اوله یوق
 تدقیق ایتمک لیری کوسترمن حیبتده بودد ،
 تورک ملیتپورلری حقیقده بک بو خطالی قناتی اولتور
 کده کوسترسی در . بک آرا استننا ایله آوروپا
 غزتمه جباری بزی تب دوم وارمی عفاقلسدن
 تحفوق ایتمک ایستمدار و اورادن آلدق قری
 فیکر لیرک تورک اسم ولدنیله منتشر عله . اروپام
 سیاح کچی وجهه اتی احترام تأثیر آندیلدن
 قورنار ایقان عیلمک و متک عمومی . مستحک
 منفعلری خصوصی وزمروی حسابلر دوستده
 ملوتان برایی ور قیاره تک نشر با یله تأید ایتدیکی
 کورده ک دوعر ولغنه قانع اولمشلدر .

تورک لری ، تورک لیکه پناهی عیطلردن تحفوق
 ایتمک سورنیله اجنایی ک ایستمداری بوقکرلر ،
 تورک ملیتپورلری بکنک حقیق چیرمسی کورده
 ناطیق . اتع ایش و اورده بیایلری اسیل مات
 طایفه ده قاننی قنایا حصار و بشدایک ، اولتورقن
 نوجور ، شره سزق ایتدیلدر . ماشلی و عشاری
 مات و شمنار بک قناتی بره یانانداری اعانه سیله
 آوروپا به بک شامل رسو (BELGE NO: XIV - Istikbal, 30 Haziran 1920)

بو یاکاش قناعتک مملکت حسابنه نایزرات مشر مسی
 قابل انکار کده بره یوق قناعت تورک حقیقده سو و فیکر
 ابر اولتورده .

بایورلر و بوبرو یاناندازله دشمنلرک جلب توجهنه
 جاپالیورلر . بوکا ده بقیه درلور منما و بریه من .
 حالیکه بوبرو یاناندازلرک لیکز بزم دک ایزرو بیایلر
 کده حقیق منعمساری حسابنه قید ایله بک
 بر فاده سی نسور اتمک قابل دکاسر . اورده بیایلرک
 تورک ملیتپورلری حقیقده یا کلش دهالاری ،
 شرقی منافع و علاق لری بک اسالی سورنده
 همد ایله بک ما هیبتده در . آوروپا ایسلر
 تقدرا تیز دک لردر ، که شرقی بک اساس حقیق
 منفتلری تورک لری ده واملی بر حال خصمه یا شاقله
 دکل ، سامیور لری ریاسته قابل عفاقلدر .
 بوی اورده بیایلر البته بیایلرک و شیره ده درین
 و دواملی تشوшат ظهوره کلسدن یته الیزاده
 کندیلر بکنک منضرو اوله جفی حساب ایتمک
 ایستلر . بویله اولنجه ، تورک لری بک این
 اکلاما به تجامل کوسترمه ملری ، ملی جریان و حر
 کتلرک حقیق ماهیتر لری بقیدن تدقیقه یاناشما
 ماری البته دوعر و برش اوله یوق قبول ایله من .
 تلکتنده حاکم اولان قوت ، آوروپا به بیلدر لیک
 کی اوله سلیج و ائتلاف دشمنلرک مفکرده لیش
 برفوت دکلدز . ملیتپورلرک ، بکن ایلدیلرکی
 کی طرامل ، ماجرا جورده حقیق طاشیه قری ده
 بوقدر ، بالعکس ثابت و اتج و اورده بیایلر ایچون
 BELGE NO: XIV - Istikbal, 30 Haziran 1920

تورکلر ایچون هیچ برصودته اعظمی مطالب کی
 تاق ایلمسی ممکن اولیان بل و بک تاممتلرک

تومبرو ۲۲۲

برشبه ۴

استقبال

تاریخ آلمسی [۱۳۳۴ - ۱۹۱۸]

تالیف: صاحب امتیاز و سر مجری: دعوی و کلی فاتح احمد

ملکیت و نشر: ایچون منید اولاق نازر. صاحب نظر: آچهدر درج اولیان اولاق امان

ایچون منید اولاق نازر. صاحب نظر: آچهدر درج اولیان اولاق امان

اعلامه مندر: سالیق اداره مسئول: قول ایچر

۱۳۳۷ - ۱۹۲۱ [جمعه ایرتسیدن ماغدا هر کون نشر اولتور سیاسی علمی - منتقل الاکتار]

توفیق پاشایه ما

آقره ۷. (آ. آ.) هیئت وکیله ۳۰ کابون کالی سا کوندر مسدود:

طرف سامیرلندن اعتراف بیوزله یینی و جالبه اشلا. انکشافی اخیر ملنک حرم فداکاریسی محسولیدر. تورکا کیمیا رد انجسی اوزرجه حادث اولان شو و شیتدن منافع قورقراضنه اشتراک ایدمچک مرخصدک طوغرین چودر ملت مجلسی طرفندن آفتاب و ترخیص ایلدین اولسیه قار. برهیشک شانی اولان هیئتکیز مرخصلریت مکت و مت غیر نمکندر بنا علیه و طنک منافع عالیسی ایچانی اشبو. بیوزله ملت مجلسی مرخصلری وحدت ملیتی تماماً اراکه سینه اولکک تبلیغاً حنده جریان ایدمچک مذاکراتی بروجه آت مقرران مستعجلاً قول و تعقیب ایلدیکیز

۱ - لوندرد قواقرانه اشتراک ایدمچک ریگایر ملت مجلسی حکومتی طرفندن آفتاب و اعتراف ایدمچک

۲ - اشبو هیئت مرخصه وفاتنه ویرلیتی لوزمی کو اولیاتی و لایق لازمه طرفزدن احسار و هیئت الحاق ایجا

۳ - طرفزدن کوندره چک اشبو هیئت مرخصه چک هیئت اولیاتی طرفکردن دول استلافیه تبلیغ ایدمچک ایچان ایدین اشبو بقرائتک دم زوینجی حالده سلا. مسئولیت تاریخی هیئتکیزو حاد اولمچکدر.

یونانیلر ارتق توتلرله چار بیشمبار

اقتصره ۸ استالیان حشراقردن (اسم)

۲۵ کابون ۲۰ کابون

تیو غرمنسینه یازدینی باش مقاده دیورک

یونان اردیسی ایطولیدمچک سفیلا بروروند

افلاس ایشدر. یونانلریک انکازردن ایچا سالیسی

یوزدر. فقط انکلیزدره ارتق بیلملی دورک یونان

اردوسیه حرب ایدمزلر. یونانلریک ابرکچ

ایطولون قوغولاری محققدر. روسه قاپیرینه

لوندرد قوتفرانتسندن نه بکلایه ییلرز؟

یادیرد لری چی بیوزر. اولنک بر طرفده داخله ترتیب ایلدیکیز: ترتیب ایچون یوله ییلدیکیز آملرله دیوق قله سیقارد قلی بلانرله دیورک طرفین ایطولون استیلا ایچون سوق ایلدیکیز یونان قوتلریه استحصال ایلک ایستدکیزه تیو، هب اوسموزد معاهدتک تماماً لیلیتی تأمینن عبارتدی.

انکلیز یونان بو چارمزلده واستمالرک ایطولیدمچک قهرمانجه. مقابلهتی قارشوسونده ترمیز قالدینی، تورکا کیمیا و قوت سیاستیه شرقده کیمیکه ده ایچوق توتلرک برخصرو مامل اولمسه یاشلایدینی کوردکدن ه باطاسه چوق کوردکیزی یونان قوتلریهت درهمه ایلدیکیز بوشکل و معظوظلیقنه باشه ییچارمیه چی اولدیکیز.

ینی ده ایدمچک کلامه قده نسکره دورک، اساساً قردکی منتقلری بیباختی بر تورکا کیمیا آخاسنده کوردکیزی معاهدتک تمویل فکری حرارتک

مدافه ایدن فرانسز و استالیانلرک قعله نظرری نیلر قول ایلدیکیز. بوسورون لوندردده سوز معاهدتک تدقیق اشباب ایدن لندیلان

قارلاشدریمق اوزره بر قوتفرانس قدرتی ده موافق یوله ییلر، شرقده که انکلیزلی سوزر معاهدتک تدقیقنه باشدیران بو چارمزلرک مقصدوسوسر برتورده نام مناسبه فداکاریمه ووق ایدمچکی قولای قول ایلدیکیز بر آخاسندرونلی

مرخصلریم شرق ایشلرک تملی رسوزت حله اقران ایچون طویلایقده اولدینی سولیان یولکوردکی قوتفرانتسند تورکایی تمویل ایلدیکیز اوزره لوندردیه حرکت ایلدیکیز. یوقوتفرانسده استیلا مذاکره تشکیل ایدمچک اولاق ریجسپه نکه منحصراً شرق ایشلری ده خاصوسی و دوشور برتدیرله تورکا صلیق منظمی اولدینی معلومدر. بر جوق چارمزلده باش بورلیدینی قطعی بن ایدین بر جوق نوع تدابیر روسایط ایچان و استمال ایدمچکی حالده بر دوله تطبیق اشکان یوله میان. موزده مادمه سلیحیه سی منتقله قهلا نه وار منتقل آرمسده موضوع بحث تدقیق اولمچسق و سوزده قابل تطبیق رساله مسوقولمسی تأمین ایدمچکدر.

سوزر معاهدتک بوشکلده یکی بر مذاکره یه اساس اولماسی کاشانلرک سلیح سیاستسده منافع و ایجابات حقیقیه دوشورونما، آچک رسفجه کفاد ایلدیکیز اولته بار بو تحولات، چمن سلیحیه سی

استدفا ایدن کابون بر مجری تدقیق ایدمچک بکلده ادا اولمزلر، بو اعتباره منتقله ایلک رحمت قعله سده طویلایقستری افاده ایلدیکیز قوتفرانسک مطلوب اولان نتیجه یی تأمینسندن شرقده صالح تأسیس اوزورلی قطبینه خاتم تدبیرتی قوت و ترجیح ایدمچکدن باشه تدقیق رأید وار اولسوق دوشورونلی دکلیور. بویک

سینی دونکی ورتورک ۱۹۲۱. ۹. ۱۰ subat

تکلیور، ردفه سوزر معاهدتک نتیجه سالیق تا اولان بو کونده تمویل فکریشک اورتیه حیثیت سبب تشکیل ایدن ماملری کوزا کونه کتیریم. معاهدت بیلمین بو ییچار اولمک، بر ملنک حیثیت و عزت قوت آقر کتیر. قدر طبعه رشاد اولسان

PELGE NO: XV (Istikbal, 10)

استحصال ایلک ایستدکیزی متصدلریت

تجربیه سی اشکانی برله ییلدیک دها بر جوق

واستمالرله وارمق ایستمچک نمشینه اولاسون.

ایچال ایلمیه، اولاق، بوکک، ایست بوبده

مکده کتورک

۵۷۲، و سرو: ۲ نisan - ۱۳۳۳ ۱۹۲۲

بازار - بازار

صاحب امتیاز و سرانجام داری: قاضی احمد

مجلسک و مکتب ایچونل منید اولان ایثاره جمعیتمیز آیدیز دوج اولیان اوردان اعاده اولان

اسمور نجر بره ایچون هیئت نجر بره مدیریته امور اداره ایچونل داره مامورلته مراجعت اولدو.

اعلامات مندرجاتدن اذاره مشولیت قبول ایچر

تاریخ تاسیسی [۱۳۳۴]

جه ایرتندن مامور مرکون نفر اولدور سیاسی مامور

این اوکی

مظفر تیزک دورسنویسی

بکن سنه تک نام بو کورلرند یو کالیر این اوگندن قاجورلردی .
 .. اوت ا قوای اشلاقیه تک یاردیمسلیله ، دستکاریله طوتونه طوتونه اناطسولیه کیمش اولان بو مسکین حرفت این اوگنده یه دیکه شامارک احسبیه قاجوردی . شاشقین یونان ظن ایدیوردی که بز او قیبر سنه دوام این حرب همومیده هر موحودلی عمو ایچش ، انسان و تجهیزات نامنه برقی برافق فرق سفره ایچش بر خالده یز . فی الحقیقه تلفات و ضایعات تک مقداری غفلره حیرت و زومجک درجه لده ایدی . فقط یو ملت نه قدر ازیسه هر حالده یونان کی بر عادی دشمنه جرات تجاوز اولرجه تک درجه لره اینه سردی .

نه چاره که موخدر وسده پایلان بر متارکه ایله یو ملت له ادا بلوب له اناری الذین الشمس و کبری یسما و تخریب اولغش ، سلاحلرندن تجرید ایلتش ، حاصل هر درلو اسباب مقابله قیبلش الهری باغلی بر حاله کنترلشدی .

اما نمون زرهایی اوستده دسانک ال بیوک بر حکمدار ذی حشمتی نامنه تورکک محافظه حرت نفسی ایچون و برلش ربوزله بامین ایلتش اولان او متارکه کت هنوز صرکله فور و نمادکی مؤتلفین دو مامور ای امتیاز لره لیرکن یونان لکنه لری ده

۳۰ تاریخی تبلیغ رسمیمیز

اقره ۳۰ آ.آ - قوجه ایل منقله سنده طرفین اکره سنه بیاده و طوبیجی انقی تمام انون منقله سنده کشف و طیاره فضایی اولمشدر .

این اوکی مظفر تیزک سنه دوریه سنی تنه

اقره ۳۰ آ.آ - بو کون اینکین این اوک مظفر تیزک بیل دونوم مناسبتیه جزئی لشرایط لظنه و راه ده بولمقده و بو شرفل کونک بیل دونوم سیرم لنده متارکه و معینه ایتده حاضر لاقده اولان مامور ره جاب دقت ایلکنده دراز حاکیت ملیه متارکه و معاهده سوز و مو تدریس اسمرنک تورک ملتته قارشی کورلر بوزله سو قولق ایستین زهریزی و قوای استیفاق ایدیلمن شو قصد لری بونک ایتی بر صورتده او کرمش اولدیق قید و ایضاح ایضا قیبرورگه - قویسیلر تلر و تحدیدات عسکریه ایه لملککک نه متارکه نه ده مصالحه استیاق مقاومتدن تجریدیه لهیج بروقت زامش اوله به جز بیک کون نخرتاسی ده اینکین ظفرنک مل حدالردی اهمیت و عظمتی شرح ایه ایتدک سطر لری لازیمور : بون قو کیزی کیزی در دک سمه سی هب بر قلمده طوبیلایور تورکک سلاحی بر حیه ایه ایا مشاوره لکده بوندن باشقه بر مناسی یوقدر این اوک دستاشی قاندر لره باز اناری و بو کون با یامین ایا قور ایتده قانان ملی میثاق شهید لریک هنر یز خاطر لری باذ ایذکن شوق نیکشمه به کجیز که بوملت اولوسیه ذریسه بر قسطه به از جان و دل وقف حیات انجمندر داخلنده صلح همد اچک بوندن غیر یسی بزی الهامی ایستین بر طوزاق سن باشقه برقی

تورکیایه قارشی وضعیت

استانبول ۲۸ آ.آ - یاریسدن فرانسوزجه استانبول غزه سنه اشعار اولیور متفه تکلیفی دوستیابه بریشکلی جاژرد بونکیلیف رد ایله لری قدر درده تدابیر خیره قلمیا مو دکدر بوسور لره فراله تورکیایه قارشی خصمانه بروضیت امکاتی بر طرف ایچش اولیور

آته مناقشات ومذاکر آتده
 اقره ۳۰ آ.آ - آته اتملر دن خارجه
 برانکیلز تحت البخرنک
 بولده ۲۴ مارت (اوزبه مت

۲۲ محرم ۱۳۴۱ درویشیه

۵ ریشیه

اداره و طبع علی - استیبال (استقبال) یوزدی

آوبه شیر اقلی: حین تادیه ابدله اوزره سرکولایه و طفره لیجورنه لکی ۸۰۰ آن آلی ۱۰۰
ایچ آلی ۷۵۰ فرودن

تلفراف آزمهسی: طرز زون - استقبال - تلفوز فوهر موسی: ۲۸

نسخهسی (۱۰۰۰) باره کوی جنبش استخبار اوقافه و شد

استقبال

تاریخ تألیسی: [۱۳۳۴ - ۱۹۱۸]

بانیها: پروکون لیر اولیور، سیاسی عالی مستقل الامکار یوزک فریدر

ناتلری و ضابطلریله اسیر ایتدک (باندرما) یه کیرمک اوزره یز.

کیزه قاچمه اولان ۶۰۰۰ دوشمان نفری قرمانداتلری و ضابطلریله برابر کاللا قهرمانلریز ایملر فدن اشیر ایدلسردر.
فتنه اولوتشدر (باندرما) استرداد اولتی اوزره در. نکال صالح

طرز زون، دون مثلی کورلمه مش شلکلر یایدی

بتون شهر، دون فرجهزا برانغمه به دوتمش، هر بر، آریلش صراذلی تمیل ایدن نیشل یاز اقلی

یوزلرجه طاق ظفرله، کوزل آل یاز اقلر یزله اعتالیز بر صورتده سوسله نشدی

اون بیکارجه بختیار تورکک بوزک ظفر احتفالی - زانغوسدن کوزل - حصاره کیدرکن - فوندوراجیلر جاده سندن
کییش - طوبلر اوزره نده (سوره، تیغ) - کوراری تیترن (آپین) ل - ظفری تسمید ایدن لطق
بوزک ظفری قازمان فداکارلر - ذبح ایدان تورپلر - ۱۰۱ باره طوب - کوچوک
فقط جوق قهرمان دوغمانن - دوران به چاقوق انتقام آلدی ا - رسم یکید
این اوکی میداننده - ادماجیلرک اقاچاری ش چه نم به اورورینت
چوق عبرتی اورنلری - کیچک شلکلر .

الای کوزه حصاره دروغری حریفون وچند
بیجده کیدرکن کا. دکان ود ویشان تکبیرلر
کتیریور، ه الیلر اوقوور، کاه الک اولدهی
شرق جهمی موسیقیه سبیله، طرز زون ایتم
صنایع مکتبی موسیقیه ظفر حوالری نرم
ایدیورلری .

فوندوراجیلر جاده سنده

الای چارمی به کیزدی ایدن اعتبار آسانینز
هوا نشنکلری آسانه باشلاش وعذدی بیکره
اران بونشکلرک نا بوسکسکارده قویاردنی
نظر اقلر الای کوزل حصاره واسل اولجه به قدر

آتمشدی: خاق اونک ایچسون . الک بوزک - سک
ظواهرات ایله شلک ایدیلورلری .

زانغوسدن کوزل حصاره:

آلای اولکلدن نام یازیم ساعت - سوکرا
زانغوس میداننده طوبلاش و شور تیغ اوزره
دباغخا، کوزلیندن چارشیه ایزله رک چایشی
BELGE NO: XVIII (Istikbal, 14 Eylül 1922) نسل ایله مشدر:

- ۱ - شرق جهمی موسیقیه ۲ -
- شهر باورولری: ۳ - علما، مشایخ و دهکان;
- ۴ - ارکاه عسکر به و مالکیه، ضابطان و ماوردی
- ۵ - مجلس اداره، مدافعه حقوق، انجمن

۱۰ کوندن بری دوام ایده کان ظفر
شلکلری، دون ترتیبات مخصوصه داخلنده
واوچنی براحنه حال خاندان ایشالی جدا نامسوق بر
سورنده تکرار ایدیلش، علی استخلاصی تأمین
ایدن بوزک ظفر بیز تسمید اولوشدر . احتفاله
کزیلورده داخل اولتی اوزره بلا استثنا بتون
ذوق، قدین ال . (Istikbal, 14 Eylül 1922)
فضله بر زمان اوغورنده مادی معنوی بونجه
فازان اقلر ایدیکز، علی استقلال ظفری شارق -
الماه بر شکلده بتون طرز زونی سوروسورده
غریق ایله مشدی . این اوکی میدانندن کوزل حصاره